

YUKK KAPSAMINDA İDARİ MAKAMLARIN ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ KORUMA HAKKINDA VEREBİLECEKLERİ KARARLAR VE BU KARARLARA KARŞI BAŞVURU YOLLARI

DECISIONS MADE BY ADMINISTRATIVE AUTHORITIES ABOUT INTERNATIONAL PROTECTION AND TEMPORARY PROTECTION AND LEGAL REMEDIES AGAINST THESE DECISIONS WITHIN THE SCOPE OF THE LAW ON FOREIGNERS AND INTERNATIONAL PROTECTION

Araştırma Makalesi

Gülce GÜMÜŞLÜ TUNÇAĞIL*
Feriha Bilge TANRIBİLİR**

ÖZ

4.4.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte “uluslararası koruma” ve “geçici koruma” kavramları da mevzuatımıza girmiş oldu. Ülkemizde yaşanan yoğun nüfus hareketliliğinin sonucunda koruma talep eden yabancıların sayısı artmaktadır. Gerek uluslararası mahkeme kararlarında gerek ulusal mahkeme kararlarında uluslararası koruma başvurularından uluslararası koruma sürecinin sona ermesine kadar geçen evrede koruma sağlanan kişilere ev sahibi devletin karar ve işlemlerine karşı etkili başvuru yollarının açık olması ve adil yargılanma olanağının sağlanması üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Bu itibarla mevzuatımıza göre uluslararası koruma sürecinde idarenin verebileceği kararlar ile yaptığı işlemler hakkında ilgililere tanınan başvuru yolları önem taşımaktadır.

Bu önem uyarınca çalışmamızda YUKK kapsamında idarenin uluslararası koruma ve geçici koruma hakkında verebilecekleri kararlar ve öngörülen başvuru yolları inceleme konusu yapılmıştır.

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1732922

Makalenin Geliş Tarihi: 02.07.2025

Makalenin Kabul Tarihi: 08.08.2025

* Doç. Dr., Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

E-Posta: ggumuslu@cankaya.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8076-7807

** Prof. Dr., Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

E-Posta: fbilge@cankaya.edu.tr

ORCID: 0000-0001-9705-5064

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: uluslararası koruma, geçici koruma, idarî kararlar, başvuru yolları, YUKK

ABSTRACT

With the entry into force of the Law on Foreigners and International Protection No. 6458 dated 4.4.2013, the concepts of “international protection” and “temporary protection” have also entered our legislation. As a result of the intense population movement in our country, the number of foreigners requesting protection has increased. In both international court decisions and national court decisions, it is emphasized that effective remedies should be available to persons granted protection against the decisions and actions of the host state and that the opportunity for a fair trial should be provided during the phase from the application for international protection to the end of the international protection process. In this respect, according to our legislation, the decisions that the administration may make during the international protection process and the remedies granted to the relevant parties regarding the actions it carries out are of great importance.

In accordance with this importance, in our study, the decisions that the administration can make regarding international protection and temporary protection within the scope of Law on Foreigners and International Protection and the remedies against these decisions have been examined.

Keywords: international protection, temporary protection, administrative decisions, legal remedies, Law on Foreigners and International Protection

EXTENDED SUMMARY

According to Turkish Law on Foreigners and International Protection No. 6458 dated 4.4.2013, migration defines regular migration, irregular migration and international protection. So international protection forms part of the concept of migration (article 3/1). With the entry into force of the Turkish Law on Foreigners and International Protection, temporary protection has also entered our law as a separate type of protection, in addition to international protection.

As a result of the intense population movement experienced in our country in recent years, more than ten million foreigners have entered and settled in our country. Republic of Türkiye Ministry of Interior Presidency of Migration Management publishes the number of international protection applications and Syrians under temporary protection. However, since we cannot find any statistics on the number of foreigners whose applications are rejected, we do not know the number of applications granted by administrative authorities for international protection and temporary protection and the number of those to whom objections were made. In national court decisions, from the application for international protection to the end of the international protection process, it is emphasized that effective remedies should be available to persons granted protection against the decisions and actions of the host state and that the

opportunity for a fair trial should be provided. In this respect, according to our legislation, the decisions that the administration may make during the international protection process and the remedies granted to the relevant parties regarding the actions it carries out are of great importance.

Our study aims to reveal the types of decisions taken by the competent administrative authorities regarding international protection and temporary protection, which are widely implemented in our country, and the conditions (such as time period, authority) under which an application can be made against these decisions.

This study consists of two main headings parallel to the subject and brief conceptual explanation of the two basic issues discussed in these headings is given first. These are “international protection” and “temporary protection”. The definitions of the concepts of “international protection” and “temporary protection”, which form the basis of the study, are important in terms of Turkish Law on Foreigners and International Protection. For this reason, discussions on international law information and complementary protection concepts regarding the aforementioned concepts will not be discussed. Later, it will be discussed what type of decisions the administrative authorities can make on the mentioned issues. A list of the decisions that administrative authorities can take at various stages of international protection and temporary protection within the framework of the provisions of the Turkish Law on Foreigners and International Protection will be compiled and brief information will be provided about their conditions. Finally, administrative and judicial remedies against the decisions made by the administration as regulated in the Turkish Law on Foreigners and International Protection will be examined. In both sections, examples from relevant judicial decisions are given.

There are two different ways that the person concerned, his/her legal representative or lawyer can apply against the decisions that the administration may make.

One of them is administrative review and the other one is judicial appeal.

Decisions pursuant to articles 68, 72 and 79 can only be subject to judicial appeal. These decisions are about administrative detention of applicants (article 68), inadmissible application (article 72) and accelerated procedure (article 79). Except these decisions, the concerned person, his/her legal representative or lawyer may appeal to the International Protection Assessment Commission within ten days as of the notifications (article 80/1). This procedure is called administrative review. However, the fact that administrative review can be made against the relevant decisions except administrative detention of applicants, inadmissible application and accelerated procedure, does not mean that only administrative objections can be made against these decisions. Within thirty days following the notification of other administrative decisions and actions, the concerned person can apply to the competent administrative court (article 80/ç).

The competent authorities in the judicial process vary depending on the type/nature of the decision. For some decisions, an appeal is made to the criminal court of peace in the judicial courts; for others, an appeal is made to the administrative courts. Issues that can be appealed to administrative courts are: inadmissible application (article 72/3), accelerated procedure (article 79), removal decisions (article 53) and the

decisions (articles 64, 77, 78, 85, 86, 90) except administrative detention of application, administrative detention for removal purposes and electronic monitoring. Besides these decisions, the concerned person can apply to the administrative courts against the decisions regarding temporary protection status specified in Regulation on Temporary Protection; these are, exclusion from temporary protection (article 8), termination of temporary protection (article 11), individual termination, cancellation of temporary protection (article 12) and violation of the general obligation of concerned person (article 33).

Issues that can be appealed to criminal court of peace are; administrative detention of application (article 68), administrative detention for removal purposes (article 57/6) and electronic monitoring (article 57/A/5).

GİRİŞ

4.4.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK)¹ 3/1. maddesine göre göç, *“yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı”* ifade etmektedir. Uluslararası koruma, göç kavramının bir parçasını oluşturmaktadır.

YUKK'un yürürlüğe girmesiyle birlikte uluslararası korumanın yanında geçici koruma da ayrı bir koruma türü olarak hukukumuza girmiş oldu. Son dönemlerde ülkemizde yaşanan yoğun nüfus hareketliliğinin neticesinde on milyondan fazla yabancı ülkemize girmiş ve yerleşmiştir. Şöyle ki İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan istatistiklerde, uluslararası koruma başvurularının sayısı 2024 sonu itibariyle 9.009²; geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 05.06.2025 tarihi itibariyle 2.699.787³; ikamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancıların sayısı 05.06.2025 tarihi itibariyle 1.103.676⁴ ve düzensiz göçmen sayısı da 05.06.2025 tarihi itibariyle

¹ Resmî Gazete Tarihi 11.04.2013, Sayısı 28615.

² Uluslararası koruma talebinde bulunan yabancılardan ilk üç sırada yer alanlar Afgan, Irak ve İranlılar olarak belirtilmiştir. Bkz. Göç İdaresi Başkanlığı <<https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler> accessed> Erişim Tarihi 12 Haziran 2025.

³ Bkz. Göç İdaresi Başkanlığı <<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>> Erişim Tarihi 12 Haziran 2025.

⁴ Bkz. Göç İdaresi Başkanlığı <<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>> Erişim Tarihi 12 Haziran 2025.

62.692⁵ olarak açıklanmıştır. Ancak başvuruları reddedilen yabancıların sayısına ilişkin bir istatistik yer olmadığından idarî makamların uluslararası koruma ve geçici koruma hakkında vermiş oldukları kararlara karşı itiraz edilenlerin sayısını bilememekteyiz; bir diğer deyişle mahkemelere intikal eden dava sayılarına ulaşamamaktayız.

Öte yandan gerek uluslararası mahkeme kararlarında gerek ulusal mahkeme kararlarında uluslararası koruma başvurularından uluslararası koruma sürecinin sona ermesine kadar geçen evrede koruma sağlanan kişilere ev sahibi devletin karar ve işlemlerine karşı etkili başvuru yollarının açık olması ve adil yargılanma olanağının sağlanması üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Bu itibarla mevzuatımıza göre uluslararası koruma sürecinde idarenin verebileceği kararlar ile yaptığı işlemler hakkında ilgililere tanınan başvuru yolları önem taşımaktadır.

Uluslararası koruma ve geçici korumadaki başvuru yollarına dair usulü meseleler kısmî olarak muhtelif çalışmalarda ele alındığı için bu konu çalışmamızın dışında bırakılmıştır. Ayrıca idare mahkemeleri ile sulh ceza hâkimlerinin verdikleri kararların kesinliğine dair teorik tartışmalar da inceleme alanımıza girmemektedir. Burada ülkemizde yaygın uygulaması bulunan uluslararası koruma ve geçici koruma hakkında yetkili idarî makamların aldıkları karar türleri ve bu kararlara karşı hangi şartlarla (süre, merci gibi) başvuru olanağının sağlandığını ortaya koyma hedeflenmektedir.

Çalışmamız konu başlığına paralel olarak iki ana başlıktan oluşmakla birlikte bu başlıklarda ele alınan temel iki hususa dair kısa kavramsal açıklamaya öncelikle yer verilmiştir. Zira çalışmanın temelini oluşturan “uluslararası koruma” ve “geçici koruma” kavramlarının YUKK bakımından tanımları önem taşımaktadır. Bu nedenle anılan kavramlara dair uluslararası hukuk bilgileri ile tamamlayıcı koruma kavramlarına dair tartışmalara değinilmeyecektir. Daha sonra belirtilen hususlarda idarî makamların ne tür kararlar verebilecekleri ele alınacaktır. İdarî makamların uluslararası koruma ve geçici korumanın muhtelif aşamalarında alabilecekleri kararlar YUKK hükümleri çerçevesinde alabilecekleri kararların toplu olarak listesi çıkarılıp şartları hakkında kısa bilgi verilecektir. Son olarak YUKK da düzenlenen idarenin verdiği kararlara karşı idarî ve

⁵ Bkz. Göç İdaresi Başkanlığı <<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>> Erişim Tarihi 12 Haziran 2025. <<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>> Erişim Tarihi 12 Haziran 2025.

yargı başvuru yolları incelenecektir. Buna karşın YUKK kapsamında öngörülme-
yen ancak uygulamada karşılaşılan hususlara karşı, örneğin geri gönderme merkezindeki
fiziki koşullardan ötürü başvurulacak yargı yolları üzerinde durulmayacaktır⁶. Her iki
bölümde de konuyla bağlantılı yargı kararlarından örnekler verilmiştir. Bununla birlikte
kapsamı genişletip ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturacağından ulaşılabilen kararların
hepsinin metne işlenmesi mümkün olmamıştır.

I. ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ KORUMA KAVRAMLARI

Uluslararası hukuka göre vatandaşı olduğu veya vatansızsa bulunduğu devlette
zulme uğrayan veya zulme uğrama korkusu bulunanlar başka bir devletten koruma talep
edebilir. Koruma talep edilen devlet, ilgilinin içinde bulunduğu şartlara ve geldiği
devletin durumuna göre mevzuatı ve tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler çerçevesinde
ilgilinin talebini değerlendirir. Yapılan inceleme neticesinde korunmaya değer bir talep
varsa kişiye uluslararası koruma statüsü verilir⁷. Uluslararası hukukta zulümden
kaçanların statüsüne dair temel metinler Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan
Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ve Ek Protokolüdür ve Türkiye her iki
metne de taraftır⁸. Buna karşılık geçici korumaya dair bu tür uluslararası sözleşme mevcut
değildir.

Türk hukukunda taraf olunan sözleşme ve protokolün dışında “uluslararası koruma”
ve “geçici koruma”, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında
iki farklı koruma yolu olarak düzenlenmiştir. İlgili başlık altında bu kavramların

⁶ Konu hakkında bkz. Merve Akbulut, ‘Geri Gönderme Merkezlerindeki Fiziki Koşullara Karşı Başvuru Yolları’ (2019) 39(1) Public and Private International Law Bulletin 1, 1-32.

⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Neva Övünç Öztürk, Mültecinin Hukukî Statüsünün Belirlenmesi (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2015) 47-71.

⁸ Sözleşme için bkz. Resmî Gazete Tarihi 5.9.1961, Sayısı 10898; Protokolün onaylanmasına dair karar için bkz. Resmî Gazete Tarihi 5.8.1968, Sayısı 12968; Protokolün Türkçe metni için bkz. <<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOKOLU.pdf>> Erişim Tarihi 27 Haziran 2025.

mevzuatımız açısından tanımı üzerinde durulacak olup, yabancı mevzuat ve uluslararası hukukî düzenlemelerle⁹ karşılaştırılması yapılmayacaktır.

A. Uluslararası Koruma ve Çeşitleri

Uluslararası korumadan yararlanabilecek kişiler, mülteciler, şartlı mülteciler ve ikincil koruma statüsü sahibi kişilerdir (YUKK m.3/r). Mevzuatımız uyarınca mülteciler ve şartlı mülteciler, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen yabancı kişilerdir. Bu kişiler vatansızsa, yaşadıkları ikamet ülkesinin dışında bulunan ve bu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişilerdir. Bu kişilerin vatandaşı olduğu veya vatansızsa ikamet ettiği ülkeye dönememelerinin sebebi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkmalarıdır (YUKK m.61, 62). Ancak mülteciler ve şartlı mülteciler arasındaki farklardan biri Avrupa ülkesinde meydana gelen olaylar sebebiyle ülkesine dönemeyenlere mülteci; Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle ülkesine dönemeyenlere şartlı mülteci statüsünün tanınabilmesidir. Bu iki statü arasındaki farklardan bir diğeri ise şartlı mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmalarına izin verilmesidir¹⁰.

Son olarak ikincil koruma statüsü, uluslararası koruma statüsü kavramına dâhildir. YUKK’un 63. maddesine göre, ikincil koruma statüsü verilebilecek yabancılar şunlardır: *“mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;*

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

⁹ Uluslararası hukuk kaynaklarına ilişkin açıklamalar için bkz. Işıl Özkan, *Göç-İltica ve Sığınma Hukuku* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2018) 58-74.

¹⁰ Ayrıca kendilerine verilen mülteci kimlik belgesi ile şartlı mülteci kimlik belgesinin sağlamış olduğu haklar açısından diğer farklılıklar için bkz. YUKK m.84, 89/4, Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik Resmî Gazete Tarihi 26.4.2016, Sayısı 29695.

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancılar ya da vatansız kişilerdir”.

Uluslararası koruma başvuruları valiliklerce kaydedilir (YUKK m.69/1) ve bireysel olarak değerlendirilerek, kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından sonuçlandırılır. Kararın bu süre içerisinde verilememesi hâlinde başvuru sahibi bilgilendirilir. Başkanlık bu yetkilerini valiliklere devredebilir (YUKK m.78)

B. Geçici Koruma

Geçici koruma kavramının uluslararası hukukta kabul edilen bir tanımı bulunmamakla birlikte genel olarak kitlesel akın hâlinde kısa süreli ve acil müdahaleye ihtiyacı bulunan kişilere koruma sağlayabilmek ve Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşme’nin kapsamının dışında kalan kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır¹¹. Ancak her devletin kendi mevzuatı bu konuda belirleyicidir. Hukukumuzda bir yabancıya geçici koruma sağlanabilmesi için bu yabancının ülkesinden ayrılmaya zorlanması, ayrıldığı ülkeye geri dönememesi, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel¹² olarak sınırlarımıza gelmesi veya sınırlarımızı

¹¹ Alice Edwards, ‘Temporary Protection, Derogation and the 1951 Refugee Convention’ (2012) 13 Melbourne Journal of International Law, 1, 5-6; Nuray Ekşi, ‘Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Korumanın Şartları, Geçici Koruma Usulü, Sağlanan Haklar ve Geçici Korumanın Sona Ermesi’ (2014) 88 (6) İstanbul Barosu Dergisi 65, 67. Ayrıca kavram hakkında ayrıntılı açıklama için bkz. Sibel Özel, ‘Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü’ (2020) 17 (2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 709, 720-726; Neva Övünç Öztürk, ‘Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumuna Üzerine Bir İnceleme’ (2017) 66 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 201, 202-209.

Ayrıca uluslararası hukukta bkz. European Union, Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof L 212/13, article 2; United Nations Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), Guidelines on Temporary Protection or Stay Arrangements, 2014, <<https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/542e99fd9.pdf>> Erişim Tarihi 18 Ağustos 2024.

¹² Kitlesel akın, Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 3/j maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır: “aynı ülkeden veya coğrafi bölgeden kısa bir süre içerisinde ve yüksek sayılarda gerçekleşen ve söz konusu

geçmesi gerekmektedir (YUKK m.90). YUKK'un 91. maddesine dayanarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği'nin¹³ 3/f ve 7/1 maddelerinde de geçici koruma tanımlanırken, YUKK'ta belirtilen bu şartlara ek olarak, yabancının uluslararası koruma talebinin bireysel olarak değerlendirmeye alınamaması da aranmaktadır¹⁴. Geçici koruma kararı, İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından alınır (Geçici Koruma Yönetmeliği m.9/1); milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığını tehdit edebilecek şartların mevcut olması durumunda, Cumhurbaşkanı tarafından geçici koruma tedbirleri süreli veya süresiz olarak durdurulabilir veya sınırlandırılabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği m.15/1).

Uluslararası koruma kimlik belgeleri Türkiye'de ikamet hakkı sağlarken (YUKK m.83/3), geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye'de kalma hakkı sağlamaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği m.25)¹⁵.

II. İDARÎ MAKAMLARIN ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ KORUMA KONUSUNDA VEREBİLECEKLERİ BAŞLICA KARARLAR

İdarî makamların uluslararası koruma ve geçici koruma söz konusu olduğunda verebileceği kararları koruma talebinin incelenmesi ile koruma sağlanmasından sonra verilen kararlar olarak iki grupta toplamak mümkündür. Bu kararların önemli bir bölümü korunma başvurusunun incelenmesi aşamasında verilmektedir. Bu suretle ilgilinin gerçekten korunma ihtiyacı olup olmadığının titizlikle araştırılması idarece hedeflenmektedir. Bütün incelemeler ve araştırmalar neticesinde hakkında korunma kararı alınan kişiler, kendilerine koruma sağlayan ve haklardan yararlandığı devletin hukukuna saygılı olmalı, sınırlamalara uymalı ve yükümlülüklerini yerine getirmelidir. Aksine davranışta bulunan koruma sürecindeki kişiler hakkında kamunun menfaatini koruma amacıyla idare, kanunda belirtilen türden kararlar alabilir. Bu başlık altında

sayılar nedeniyle bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerinin usulen uygulanabilir olmadığı durumlardır”.

¹³ Geçici Koruma Yönetmeliği, Resmî Gazete Tarihi 22.10.2014, Sayısı 29153.

¹⁴ Ayrıca geçici koruma kapsamına alınamayacak yabancılar için bkz. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 8. maddesi.

¹⁵ Geçici korumadan yararlanabilecek yabancılara sağlanacak haklara ilişkin bkz. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 26. madde ve devamında maddeleri. Ayrıca bkz. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, Resmî Gazete Tarihi 15.1.2016, Sayısı 29594.

uluslararası koruma ve geçici koruma taleplerine yönelik idarî makamların verebilecekleri kararlar incelenecektir.

A. Uluslararası Korumanın Haricinde Tutma Kararı

YUKK'un 64. maddesinde, uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancı hakkında uluslararası koruma kararının alınamayacağı hukukî sebepler belirlenmiştir. Bu gerekçelerin varlığı hâlinde uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancı, Göç İdaresi Başkanlığı kararıyla uluslararası korumanın haricinde tutulur. Kanunda belirtilen sebepler şunlardır (m.64/1):

Başvuru sahibi yabancı,

- a. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden hâlen koruma veya yardım görmekteyse,
- b. İkamet ettiği ülke yetkili makamlarınca, o ülke vatandaşlarının sahip bulundukları hak ve yükümlülöklere sahip olarak tanınmaktaysa,
- c. Hakkında Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden¹⁶ suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunmaktaysa, uluslararası koruma haricinde tutulmaktadır.

Ayrıca bu düzenleme kapsamına, başvuru sahibinin, uluslararası koruma başvurusu yapmadan önce, Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenlerin mevcut olması durumu da alınmıştır (YUKK m.64/3). Nitekim bu tarz suç veya fiillerin işlenmesine iştirak eden yahut işlenmesini tahrik eden yabancılar da uluslararası korumadan yararlanamazlar (YUKK m.64/4). Son olarak kamu düzeni

¹⁶ Sözleşme'nin 1(F) maddesinde yer alan fiiller şunlardır:

- a) Milletlerarası vesikalarda tarif edildiğı manada barışa karşı bir suç, bir harp suçu veya insanlığa karşı bir suç işlediğı;
- b) Mülteci sıfatıyla kabul edildiğı memlekete ilticadan evvel iltica memleketi dışında ağır bir genel suç işlediğı;
- c) Birleşmiş Milletlerin gaye ve prensiplerine aykırı fiillerden suçlu olduğü hususlarında ciddi kanaat mevcut olan bir şahıs hakkında Sözleşme hükümleri tatbik edilmez.

veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğuna dair ciddi emareler bulunan yabancı veya vatansız kişi ile Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme'nin 1(F) maddesi kapsamında olmayan, fakat Türkiye'de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve sadece bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk eden yabancı veya vatansız kişi, ikincil korumadan hariçte tutulur (YUKK m.64/5).

B. Geçici Korumanın Haricinde Tutma Kararı

Türk hukuku uyarınca geçici korumadan yararlanamayacak yabancılar Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 8. maddesinde belirlenmiştir. Bu yönde kararlar bireysel olarak İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından alınmaktadır (m.8/2). Bu hüküm uyarınca geçici korumadan yararlanamayacak yahut yararlanmaktaysa korumaları iptal edilecek yabancılar şunlardır:

- Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar,
- Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar,
- Yukarıda belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler,
- lkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu hâlde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar,
- Terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler,
- Ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler
- Milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu tespit edilenler,
- Türkiye'de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk edenler,

- Uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler,

- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun¹⁷ Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk başlıklı dördüncü kısım yedinci bölümünde yer alan suçlarından birini işleyenlerdir.

C. Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Yabancı'nın İdarî Gözetim Altına Alınması Kararı

Yabancılar hukuku mevzuatımızda farklı konular için idarî tedbir mahiyetinde yabancı'nın idarî gözetim¹⁸ altına alınması düzenlenmiştir. Yabancılar hukukundaki idarî gözetim kararları bir başka idarî işlemin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi ve karara bağlanabilmesi amacıyla (kişinin özgürlüğü sınırlandırılması) kabul edilmektedir. Bunlardan birisi sınır dışı edilecek yabancılardan kanunda belirtilen sebeplerden (kaçma riski, sahte belge kullanma, kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliği açısından tehlike arz edenler gibi) birinin mevcudiyeti hâlinde sınır dışı işlemleri tamamlanıncaya kadar valilik kararıyla geri gönderme merkezlerinde gözetim altına alınmalarıdır (YUKK m. 57/2)¹⁹.

Mevzuatımızda düzenlenen bir diğer idarî gözetim altına alınma hâli uluslararası koruma başvurularının incelenmesi aşamasında karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancılar belirli sebeplere dayanarak idarî gözetim altına alınabilirler. Bu, her başvuru sahibinin her durumda idarî gözetim altına alınacağı anlamına gelmemektedir (YUKK m.68/1); bir diğer deyişle idarî gözetim istisnâ bir işlemdir (YUKK m.68/2 YUKK Yönetmelik m.96/1)²⁰.

¹⁷ Resmî Gazete Tarihi 12.10.2004, Sayısı 25611.

¹⁸ Gözetim altında tutma/alıkoyma/*detention* kavramı için bkz. Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, <[goc_terimleri_sozlugu.pdf](#)> Erişim Tarihi 1.5.2025, s. 24.

¹⁹ Bilgi için bkz. Nuray Ekşi, *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda İdari Gözetim*, (1. Basım, Beta Basım 2014); Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, *Yabancılar Hukuku* (Yenilenmiş 23. Bası, Beta Basım 2017) 163. Ayrıca bkz. aşa. Başlık N.

²⁰ İdarî gözetimde dikkate alınacak ilkeler için bkz. Anayasa Mahkemesi'nin Şekip Karkur kararına (Başvuru Numarası 2020/7458, Karar Tarihi 2.6.2020), Resmî Gazete Tarihi 9.7.2020, Sayısı 31180.

YUKK'un 68/2. maddesinde belirtilen hâllerin varlığı durumunda uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar valiliğin kararı ile idarî gözetim altına alınabilirler. Bunlar başvuru sahibinin,

- Kimlik veya vatandaşlık bilgilerinin doğruluğuyla ilgili ciddi şüphenin varlığı hâlinde bu bilgilerinin tespit edilmesi;
- Sınır kapılarında usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonulması;
- İdarî gözetim altına alınmaması durumunda başvurusuna temel oluşturan unsurların belirlenemeyecek olması ve
- Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehlike oluşturması hâlleridir.

Valilik, idarî gözetim kararı yerine YUKK'un 71. maddesinde belirlenen ikamet zorunluluğunun ve bildirim yükümlülüğünün yeterli olup olmadığını öncelikle değerlendirecektir (YUKK m.68/3). Bu tedbirlerin yeterli olmadığı valilikçe tespit edilmişse, başvuru sahibi idarî gözetim altına alınacaktır (YUKK Yönetmelik m.96/1). Dolayısıyla valiliğin, idarî gözetim kararı alıp almayacağı konusunda takdir yetkisi söz konusudur. Valilik, idarî gözetim kararını re'sen veya Göç İdaresi Başkanlığının talimatı üzerine alır (YUKK Yönetmelik m.96/4). Başvuru sahibinin idarî gözetim süresi otuz günü geçemez ve idarî gözetim altına alınan kişilerin işlemleri en kısa sürede tamamlanır.

Öte yandan idarî gözetim, şartları ortadan kalktığı takdirde derhâl sonlandırılır (YUKK m.68/5) ve idarî gözetiminin her aşamasında idarî gözetim şartları yeniden değerlendirilir (YUKK m.68/6). İdarî gözetimin sonlandırılma kararı ya Göç İdaresi Başkanlığının talimatı veya re'sen valilik tarafından alınabileceği gibi sulh ceza hâkimi tarafından da alınabilir. Sulh ceza hâkimi tarafından alınan idarî gözetimin sonlandırılması kararı derhâl Göç İdaresi Başkanlığına bildirilir (YUKK Yönetmelik m.96/4) ve bu karar üzerine ikamet zorunluluğu ve bildirim yükümlülüğünün yanı sıra başka yükümlülüklerin de yerine getirilmesi yabancından istenebilir (YUKK Yönetmelik m.96/5).

D. Kabul Edilemez Başvuru Kararı

Uluslararası koruma başvurularının incelendiği süreçte belli sebeplerin bulunması hâlinde talep kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir. YUKK kapsamında hangi başvuruların kabul edilemez olarak nitelendirileceğini düzenlemektedir. Bu hâller: uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancının,

- Farklı bir gerekçe öne sürmeksizin aynı başvuruyu yenilemesi (m.72),
- Kendi adına başvuru yapılmasına muvafakat verdikten sonra, başvurunun herhangi bir aşamasında haklı bir neden göstermeksizin veya başvurunun reddedilmesinin ardından farklı bir gerekçe öne sürmeksizin ayrı bir başvuru yapması (m.72),
- Daha önceden mülteci olarak tanındığı ve hâlen bu korumadan yararlanma imkânının olduğu veya geri göndermeme ilkesini de içeren yeterli ve etkili nitelikte korumadan hâlen faydalanabileceği bir ülkeden geldiğinin belirlenmesi (m.73)²¹,
- Sözleşmeye uygun korumayla sonuçlanabilecek bir uluslararası koruma başvurusu yaptığının veya başvurma imkânının olduğu güvenli üçüncü bir ülkeden geldiğinin ortaya çıkmasıdır (m.74)²².

Kabul edilemez başvuru kararı valilikler tarafından alınır ve bu kararın verilmesinden önce başvuru sahipleri mülâkata tâbi tutulur (YUKK Yönetmelik m.74/1, m.74/2). Öte yandan başvuru sahiplerinin kayıt, mülâkat ve ilgili diğer belgeleri incelenerek yapılan değerlendirme sonucunda Göç İdaresi Başkanlığı tarafından da bu karar alınabilir (YUKK Yönetmelik m.74/4).

E. Uluslararası Koruma Başvurusunun Geri Çekilmiş Sayılması Kararı

Uluslararası koruma talebinde bulunan yabancının başvurusunun incelenmesi safhasında bazı yükümlülüklerini yerine getirmemesi mümkündür. Bu durumda ilgilinin korunma talebinde ciddi olmadığı ve korunma talebini geri çektiği kabul edilmektedir.

²¹ Bu durumda bu yabancının ilk iltica ülkesine geri gönderilmesi için işlemlere başlanılır (YUKK m.73/1).

²² Bu durumda güvenli üçüncü ülkeye gönderilmesi için işlemler başlatılır (YUKK m.74/1).

Nitekim YUKK'un 77. maddesinde başvuru sahibi yabancının başvurusunun geri çekilmiş sayılacağı ve uluslararası koruma başvurusunun değerlendirilmesinin durdurulacağı hâller belirtilmiştir. Bu hâller; yabancının başvurusunu geri çektiğini yazılı olarak beyan etmesi, mazeretsiz olarak mülâkâta üç defa üst üste gelmemesi, idarî gözetim altında bulunduğu yerden kaçması, mazeretsiz olarak bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmemesi, belirlenen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini izinsiz terk etmesi, kişisel verilerinin alınmasına karşı çıkması ile kayıt ve mülâkattaki yükümlülüklerine uymamasıdır.

Uluslararası koruma başvurusunun geri çekilmiş sayılması kararı valiliklerce verilmektedir (YUKK Yönetmelik m.79/1). Başvurunun geri çekilmiş olmasının da bazı hüküm ve sonuçları vardır. Bunlar geri çekilmiş sayılma sebebine göre farklı şekilde düzenlenmiştir:

Başvurusu geri çekilmiş kabul edilenlerden başvurusunu geri çektiğini yazılı olarak beyan edenlere Türkiye'yi terk etmeleri için süre tanınır; bu süre sonunda Türkiye'den ayrılmamışlarsa, sınır dışı edilir (Yönetmelik m.79/4). Öte yandan başvurunun geri çekilmiş sayılma kararının gerekçesini oluşturan diğer hâllerin varlığı söz konusuysa²³, başvuru sahibi hakkında verilen olumsuz kararın ardından YUKK'un diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmamaktaysa²⁴ sınır dışı edilirler (YUKK Yönetmelik m. 79/4). Haklarında alınan sınır dışı etme kararları ilgiliye tebliğ edilmelidir. Eğer verilen başvurunun geri çekilmiş sayılacağı kararı, ilgiliye tebliğ edilememişse, ilgili hakkında sınır dışı kararı alınmaz (YUKK Yönetmelik m. 79/4).

Son olarak, Göç İdaresi Başkanlığı, uluslararası koruma başvuruları geri çekilmiş sayılanlar veya uluslararası koruma talebi reddedilenler hakkında, ülkeye giriş yasağı²⁵ uygulayabilir veya bu yetkisini valiliklere devredebilir (YUKK Yönetmelik m. 79/6).

²³ Bunlar: başvuru sahibinin mazeretsiz olarak mülâkâta üç defa üst üste gelmemesi, idarî gözetim altında bulunduğu yerden kaçması, mazeretsiz olarak bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmemesi, belirlenen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini izinsiz terk etmesi, kişisel verilerinin alınmasına karşı çıkması ile kayıt ve mülâkattaki yükümlülüklerine uymamasıdır.

²⁴ Örneğin yabancının Türkiye'de geçerli vize süresi içinde bulunması yahut ülkede zaten ikamet izni veya çalışma izni sahibi olarak kalması.

²⁵ Giriş yasağı hakkındaki düzenleme için bkz. YUKK m.9; YUKK Yönetmelik m.9.

F. Uluslararası Koruma Başvurusunun Kabul veya Reddi Kararı

Uluslararası koruma başvuruları, valiliklerce kaydedilir (m.69/1) ve kayıt tarihinden itibaren İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından altı ay içinde sonuçlandırılır; başkanlık bu yetkisini valiliklere de devredebilir (m.78/1). Kayıt işlemleri tamamlanan başvuru sahibine ve varsa birlikte geldiği aile üyelerine, uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirten ve ikamet izni yerine geçen Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi düzenlenir (m.76). Başvuruda bulunulduktan sonra başvuru sahibiyle kayıt tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel mülâkat yapılır (m.75/1). Başvuru hakkında verilen kararlar da genel olarak bireyseldir; ancak aile adına yapılan başvuru bütün olarak değerlendirilir ve verilen karar tüm aile üyelerini kapsar (m.78/2).

İdarenin ilgili başvuru hakkında kabul veya ret kararı verebilmesi için menşe veya önceki ikamet ülkesinin mevcut genel şartları ve başvuru sahibinin kişisel şartlarını değerlendirmesi gerekir (m.78/3). Nitekim somut bir vakıda, Çanakkale Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü uluslararası koruma başvurusunu uluslararası korumanın amacı, başvuru sahibi kişilerin başvuruda bulunulan ülkede ikametlerinin ulusal ve uluslararası mevzuat hükümlerine uygunluğu ve kişinin kendi ülkesinde zulme uğrama korkusu içinde bulunup bulunmadığı hususları açısından incelemiştir²⁶. Benzer şekilde İran uyruklu olan davacının uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin Kayseri Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğüne verilen karar, ülkesine geri gönderilmesi durumunda zulme uğrayacağına ilişkin somut bilgi ve belge ortaya konulmadığından, kötü muameleye maruz kalma konusunda “gerçek bir risk” ile karşı karşıya olmadığına dayandırılmıştır²⁷.

Başvuru sahibine, zulüm veya ciddi zarar görme tehdidine karşı vatandaşı olduğu ülke veya önceki ikamet ülkesinin belirli bir bölgesinde koruma sağlanabiliyorsa ve başvuru sahibi, ülkenin o bölgesine güvenli bir şekilde seyahat edebilecek ve

²⁶ İzmir BİM, 6.İDD, E.2020/1668 K.2020/1806 T.15.12.2020 <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 18 Nisan 2024.

²⁷ Ankara BİM, 10. İDD, E. 2020/86 K. 2020/62 T. 5.2.2020 <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 18 Nisan 2024.

yerleşebilecek durumdaysa, başvuru sahibinin uluslararası koruma talebi reddedilir (m.78/4).

G. Hızlandırılmış Değerlendirme Kararı

Uluslararası koruma başvurusunun incelendiği safhada koruma talep eden yabancının sergilediği tutum ve davranışlar veya hakkında yapılan idarî işlemler nedeniyle talebin kötü niyetle yahut gerçekte korunma ihtiyacı olmayan bir kişi tarafından yapıldığı kanaati hâsıl olabilir. Bu gibi durumların varlığı hâlinde başvurular hızlandırılmış usule tâbi tutulmaktadır. Uluslararası koruma başvurularının hızlandırılmış usule tâbi tutulma kararı il göç idaresi müdürlüklerince verilir ve değerlendirmenin herhangi bir aşamasında, uluslararası koruma başvurusu Göç İdaresi Başkanlığı veya il göç idaresi müdürlüğü tarafından hızlandırılmış değerlendirme kapsamına alınabilir (YUKK Yönetmelik m.80/4, m.80/5).

Hızlandırılmış değerlendirme usulüne tâbi tutulabilecek hâller YUKK'un 79/1. maddesinde belirlenmiştir. Buna göre yabancının,

- Başvuru sırasında gerekçelerini sunarken, uluslararası korumayı gerektirecek konulara hiç değinmemiş olması,
- Sahte belge ya da yanıltıcı bilgi ve belge kullanarak veya kararı olumsuz etkileyebilecek bilgi ve belgeleri sunmayarak yetkilileri yanlış yönlendirmesi²⁸,
- Kimliğinin ya da uyruğunun tespit edilmesini güçleştirmek amacıyla kimlik ya da seyahat belgelerini kötü niyetle imha etmesi veya elden çıkarması,
- Sınır dışı edilmek üzere idarî gözetim altında olması,

²⁸ Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunan Kamerun vatandaşı yabancı, 3/9/2019 tarihinde Türk Hava Yollarının Kıbrıs (Ercan) uçağı ile İstanbul Havalimanı'na inmiş, sahte Belçika vizesi ile geldiği anlaşıncı kabul edilemeyen yolcu kapsamına alınarak İstanbul Havalimanı'ndaki kabul edilmeyen yolcu salonuna yerleştirilmiştir. Bunun üzerine başvuru 9/9/2019 tarihinde uluslararası koruma talebinde bulunmuştur. Başvurucunun uluslararası koruma talebi hızlandırılmış değerlendirme usulü kapsamında incelenmiş ve 25/9/2019 tarihinde reddedilmiştir. Ret kararında başvurucunun sahte Belçika vizesiyle Türkiye'ye geldiğinin anlaşılmaması üzerine kabul edilemeyen yolcu kapsamına alındığı, uluslararası koruma başvurusunun hızlandırılmış değerlendirme usulü kapsamında değerlendirilerek reddine karar verildiği, davacının haklı nedene dayalı zulüm görme korkusu kapsamında olmadığı, ülkesine iade edildiği takdirde zulme uğrayacağına ilişkin somut bir verinin ve ikincil koruma statüsüne dair sebeplerin de bulunmadığı belirtilmiştir. Bkz. Anayasa Mahkemesi'nin W.J.F.N. Kararı, Başvuru Numarası: 2019/35114, Karar Tarihi: 14/12/2022, Resmî Gazete Tarihi 1.2.2023, Sayısı 32091.

- Sadece Türkiye’den gönderilmesine yol açacak bir kararın uygulanmasını erteletmek ya da engellemek amacıyla başvuruda bulunması,
- Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturması ya da bu nedenlerle Türkiye’den daha önce sınır dışı edilmiş olması,
- Başvurusunun geri çekilmiş sayılmasından sonra yeniden başvuruda bulunmasıdır.

Başvurusu hızlandırılmış usule tâbi tutulacağına karar verilen başvuru sahibiyle başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülâkat yapılır ve başvuru mülâkattan en geç beş gün içinde sonuçlandırılır (m.79/2). Uygulamada genellikle idarî gözetim altına alınan kişilerin uluslararası koruma başvuruları hızlandırılmış değerlendirme sürecine tâbi tutulmaktadır²⁹. Ancak bu değerlendirmenin, başvurunun uluslararası koruma hükümleri kapsamında ayrıntılı şekilde incelenmesine engel oluşturmayacağı Yönetmeliğin 80/2. maddesinde belirtilmiştir. Başvuru, bu kısa süre içinde daha uzun süreli incelemeyi gerektiriyorsa, hızlandırılmış değerlendirme sürecinden çıkarılır (m.79/3).

H. Uluslararası Koruma Statüsünün Sona Ermesi Kararı

İdarî makamların uluslararası koruma hakkında verebileceği kararlardan bir diğeri yabancıya tanınan uluslararası koruma statüsünün sona erme kararıdır. Bu yönde karar verilebilmesi için YUKK’un 85. maddesinde belirlenen sebepler şunlardır:

Yabancı;

- Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteğiyle tekrar yararlanması,
- Kaybettiği vatandaşlığını kendi isteğiyle tekrar kazanması,
- Yeni bir vatandaşlık kazanması ve vatandaşlığını kazandığı ülkenin korumasından yararlanması,
- Terk ettiği veya zulüm korkusuyla dışında bulunduğu ülkeye kendi isteğiyle tekrar dönmesi,

²⁹ Mülteci Hakları Merkezi, Türkiye’de İdari Gözetim Altında Tutulan Kişilerin Hakları, Sorular & Yanıtlar, Aralık 2016, 11, <https://gocmendedd.org/documents/blog/post/BLGPST-1696815914/blog-post-blgpst-1696815914_1698367993.pdf> Erişim Tarihi 25 Ağustos 2024.

- Statü verilmesini sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanması,
- Vatanlı olup da statü verilmesine yol açan koşullar ortadan kalktığı için önceden yaşadığı ikamet ülkesine dönebilmesi,
- Kendi isteğiyle Türkiye’den ayrılması, üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması, üçüncü bir ülkeye insanî nedenler veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması ve hayatını kaybetmesidir.

Bu sebeplerden birinin varlığı hâlinde uluslararası koruma statüsünün sona erme kararı, Göç İdaresi Başkanlığı veya yetki verilmesi halinde valilikler tarafından alınır ve yabancıya veya avukatına ya da yasal temsilcisine tebliğ edilir (YUKK Yönetmelik m.97/2).

İ. Geçici Korumanın Sonlandırılması, Bireysel Olarak Sona Ermesi veya İptali

Geçici Koruma Yönetmeliği’nde geçici korumanın sona ermesi ya idarî makam tarafından geçici koruma uygulamasının sonlandırılması veya bireysel olarak geçici korumanın sona ermesi yahut geçici korumanın iptal kararı ile gerçekleşebilmektedir³⁰.

İlk olarak geçici koruma uygulamasının sona ermesi üzerinde durulacaktır. Geçici koruma uygulaması Cumhurbaşkanı kararıyla sonlandırılır. Bu kararın alınması için İçişleri Bakanlığı teklifte bulunabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği m.11/1). Geçici koruma uygulamasının sonlandırılma kararıyla birlikte Cumhurbaşkanı, bazı meseleler hakkında da karar verebilir. Bunlar; geçici korumayı tamamen durdurarak bu statüden yararlananların ülkelerine dönmelerine; geçici korunanlara, koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesine ya da uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine yahut geçici korunanların YUKK kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye’de kalmalarına ilişkindir (Geçici Koruma Yönetmeliği m.11/2). Bunun yanında Cumhurbaşkanı, milli güvenliği, kamu düzenini,

³⁰ Geçici korumanın sona ermesini müteakip yapılacak işlemler için bkz. Geçici Koruma Yönetmeliği m.14.

kamu güvenliğini veya kamu sağığını tehdit edebilecek şartların oluşması durumunda, uygulanmakta olan geçici koruma tedbirlerinin sınırlandırılmasına ya da süreli veya süresiz durdurulmasına karar verebilir (Geçici Koruma Yönetmeliğı m.15/1).

İkinci olarak geçici koruma statüsünün bireysel olarak sona ermesidir. Geçici korumanın bireysel olarak sona erme sebepleri Geçici Koruma Yönetmeliğı'nin 12/1. maddesinde belirlenmiştir. Buna göre geçici koruma statüsünün sona erebilmesi için geçici korumadan yararlanan yabancının,

- Kendi isteğıyle Türkiye'den ayrılması,
- Üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması,
- Üçüncü bir ülkeye insanî nedenlerle veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması,
- Ölmesi,
- YUKK'ta yer alan diğer yasal kalış türlerinden birisi ile Türkiye'de kalış hakkını elde etmesi yahut
- Türk vatandaşlığını kazanması hâllerinden birinin varlığı gerekir.

Görüldüğü üzere geçici koruma statüsünün bireysel olarak sona ermesi, ölüm dışında, statü sahibinin rızası ile gerçekleşmektedir. Teorik olarak bu sona ermenin dava konusu olmayacağı söylenebilir³¹.

Son olarak geçici koruma statüsünün iptali söz konusu olabilir. İptal sebeplerini ve bu sebeplere bağılı olarak iptal kararını alabilecek yetkili makamları iki alt başlık altında kategorize edebiliriz. Bunlardan ilki, yabancının geçici koruma kapsamına alınıp,

³¹ Geçici Koruma Yönetmeliğinde statünün bireysel olarak (son üç sebep dışında bir sebeple) sona ermesinde herhangi bir makamın kararına ihtiyaç olup olmadığı hakkında hüküm bulunmamakla birlikte bu statüsündekilerin gönüllü geri dönüşü ve üçüncü bir devlete gidişine dair düzenleme mevcuttur. Bu hükümler uyarınca yasal olarak başka bir devlete gitmek veya seyahat etmek isteyenler Göç İdaresi Başkanlığından izin almalılardır (m. 44). Bu kişilerin elinde geçerli seyahat belgesi yoksa talepler Göç İdaresi Başkanlığınca Pasaport Kanunu (Resmî Gazete Tarihi 24.7.1950, Sayısı 7564)'na göre karara bağlanır (m. 43). Gönüllü geri dönüşte de ilgili idare görevli ve yetkili kılınmıştır (m. 42). Göç İdaresi Başkanlığının web sitesine göre "Üçüncü ülke makamlarınca adlarına vize/ikamet düzenlenen geçici koruma kapsamındaki yabancılardan Geçici Koruma Kimlik Belgeleri, pasaport ve pasaport yerine geçen seyahat belgeleri ve vize/ikamet izinleri ile valiliklere başvurmaları halinde vize/ikamet izinlerinin başvuru amacına bakılmaksızın ülkemizden çıkış talepleri valilikler tarafından değerlendirilmektedir." <<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumaya-ait-kayit-islemleri>> Erişim Tarihi 28 Haziran 2025) Bu durumda bireysel sona erme ile ilgili işlemler noktasında da Göç İdaresi Başkanlığı ile valiliklerin görevli oldukları sonucuna varılabilir.

kapsamın dışında tutulması gerektiğinin sonradan anlaşılması durumunda Göç İdaresi Başkanlığı veya valilik tarafından bu statünün iptaline karar verilir (Geçici Koruma Yönetmeliği m.12/2). İkincisi, mazeretsiz olarak bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmeyen yabancının geçici koruma kararı Valilik tarafından iptal edilir (Geçici Koruma Yönetmeliği m.12/3).

J. Uluslararası Koruma Statüsünün İptali Kararı

Uluslararası koruma statüsü verilen yabancıların bu statüsü YUKK'un 86/1. maddesinde belirlenen gerekçelerle iptal edilir. Bunlar yabancının, sahte belge kullanması, hile, aldatma yoluyla veya beyan etmediği gerçeklerle statü verilmesine neden olması ile statü verildikten sonra uluslararası koruma haricinde tutulması (YUKK m.64) gerektiğinin anlaşılmasıdır.

Uluslararası koruma statüsünün iptali kararı, Göç İdaresi Başkanlığı veya yetki verilmesi halinde valilikler tarafından alınır (YUKK Yönetmeliği m.98/3). İptal karar gerekçesiyle birlikte ilgiliye veya yasal temsilcisine yahut avukatına bildirilir (YUKK m.86/2; YUKK Yönetmeliği m.98/3). Ancak iptal kararının ilgiliye bildirimi, kayıtlarda yer alan iletişim veya adres bilgilerine göre yapılamamışsa, kişinin gıyabında da iptal kararı alınabilir (YUKK Yönetmeliği m.98/2).

K. Kanunda Belirtilen Yükümlülüklerini Yerine Getirmeyen Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunanlar ile Bu Statüdekiler ve Uluslararası Statülerine İlişkin Olumsuz Karar Verilenler Hakkında Bazı Haklardan Yararlanmalarının Kısıtlanmasına Dair Karar

Uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar ile uluslararası korumadan yararlananlar, Kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlülerdir. Örneğin bu kişiler çalışma durumlarını; gelirlerini, taşınır ve taşınmaz mal iktisabını, adres, kimlik ve medeni hâl değişikliklerini YUKK'un 90. maddesinde belirlenen süreler içinde bildirmelilerdir. Bu ve benzeri yükümlülöklere uymayanlar ile başvurularıyla ve uluslararası koruma statüsüyle ilgili olumsuz karar verilenlerin eğitim ve temel sağlık hakları hariç olmak üzere diğer haklardan yararlanmalarına bireysel olarak sınırlama getirilebilir.

YUKK'un 90/1. maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeyenlerin eğitim ve temel sağlık hakları dışındaki haklarının sınırlandırılmasından önce yükümlülüklerine ilişkin il müdürlüğü tarafından ilgiliye gerekli bildirim yapılmalıdır. Bu yükümlülüklerin ihlâli devam etmekteyse Göç İdaresi Başkanlığı veya belirlenecek usul ve esaslara göre valilikler tarafından başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahiplerinin haklarıyla ilgili sınırlama kararı alınır (YUKK Yönetmeliği m.111/3). Diğer taraftan başvurularıyla ve uluslararası koruma statüsüyle ilgili olarak Göç İdaresi Başkanlığı veya valilikler tarafından olumsuz karar verilenlerin diğer haklardan yararlanmaları konusunda sınırlama getirilebileceği YUKK Yönetmeliği'nin 111/4. maddesinde tekrar belirtilmiş; bu sınırlamanın kim tarafından yapılacağı ise açıkça yer almamıştır. Ancak yetkide ve usulde paralellik ilkesi gereğince Göç İdaresi Başkanlığı veya valilikler tarafından diğer haklardan yararlanmaları konusunda sınırlama kararı alınabileceği kanaatindeyiz.

L. Yükümlülüklerini Yerine Getirmeyen Geçici Korumadan Yararlananlar Hakkında Adlî ve İdarî Yaptırım Kararı ile Bazı Haklardan Yararlanmalarının Kısıtlanmasına Dair Karar

Geçici koruma statüsünden yararlanma amacıyla Türkiye'ye gelen yabancılar yasal ve idarî gerekliliklere uymak zorundadırlar; aksi hâlde kendilerine adlî ve idarî yaptırımlar uygulanır (Geçici Koruma Yönetmeği m. 33/1). Bunlara ek olarak Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 33/2. maddesinde geçici koruma statüsündekilerin uymakla yükümlü oldukları bazı yükümlülükler de belirtilmiştir. Örneğin geçici koruma statüsüne sahip yabancıların Göç İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenen ilde, geçici barınma merkezinde veya belirli bir yerde ikamet etme, çalışma durumunu, gelir ve taşınmazlarını yönetmelikle belirlenen süreler içinde bildirme yükümlülükleri mevcuttur.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 35. maddesi gereğince bu ve benzeri yükümlülüklerini kısmen veya tamamen ya da mevzuatta istenilen sürede yerine getirmeyenler öncelikle yetkili merciiler tarafından uyarılır; bu kişilere adlî ve idarî işlemler uygulanır. Bu yükümlülüklerin ihlâli devam etmekteyse eğitim ve acil sağlık hizmetleri hariç olmak üzere diğer haklardan yararlanmaları tamamen veya kısmen

sınırlandırılabilir. Ayrıca bu kişiler geçici barınma merkezi dışında bulunuyorlarsa, geçici barınma merkezi dışında kalmaları süreli veya süresiz olarak sınırlandırılabilir.

Örneğin başvuru 1971 doğumlu olup Afganistan vatandaşıdır ve yaşadığı ekonomik sorunlar nedeniyle 2004 yılında ailesiyle birlikte ülkesinden ayrılarak yasa dışı yollardan İran'a gitmiştir. Başvurucu, İran'da yaşadığı bölgede mezhep farklılıkları nedeniyle bazı sorunlarla karşılaşması üzerine bu kez 2013 yılında ailesiyle birlikte yasa dışı yollardan Türkiye'ye giriş yapmıştır. İlgili kişi, 24/10/2013 tarihinde yukarıda belirtilen gerekçelerle ülkesine geri dönmek istemediğini belirterek Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Kuruluna (BMMYK) başvurmuş ve sığınma talebinde bulunmuştur. Başvurucu, sığınma başvurusu değerlendirilmek üzere Erzincan Valiliği Yabancılar Şube Müdürlüğüne yönlendirilmiş; başvurucuya, belirli aralıklarla imza atma ve Erzincan ilinde ikamet etme koşuluyla başvurusu sonuçlanıncaya kadar geçici ikamet izni verilmiştir. Ancak bu kişi, imza yükümlülüğünü yerine getirmemiş ve ikamet ilini izinsiz olarak terk etmiştir. Bunun üzerine Erzincan Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü 30/4/2015 tarihinde başvuru kişinin geçici sığınmacı statüsünün kaldırılmasına ve sınır dışı edilmesine karar vermiştir.

M. Sınır Dışı Etme Kararı

YUKK kapsamında Türkiye'de bulunan yabancıların kamu düzeni, kamu güvenliği ve idarî yükümlülüklerine uymadıkları sürece haklarında sınır dışı etme kararı alınmalıdır³². Sınır dışı etme kararının alınacağı yabancılar YUKK'un 54. maddesinde belirlenmiştir³³. Buna göre Türkiye'de bulunan yabancıların,

³² Çelikel ve Öztek Gelgel (n 19) 128.

Ayrıca ilgili yabancıların sınır dışı edilme gerekçesine bağlı olarak idarî para cezası ve (veya) Türkiye'ye giriş yasağı yaptırımlarının uygulanacağı mevzuatta belirlenmiştir.

Sınır dışı edilmeye ilişkin milletlerarası hukukî düzenlemeler çalışmamızın kapsamında değildir. Bu konudaki açıklamalar için bkz. Çelikel ve Öztek Gelgel (n 19) 147 vd.; Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli, *Türk Yabancılar Hukuku* (Güncellenmiş 7. Baskı, Savaş Yayınevi 2023) 111-114; Sedat Sirmen, 'Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar' (2009) 67 (3) Ankara Barosu Dergisi 29, 35-39.

³³ Haklarında sınır dışı etme kararı alınmayacak yabancıları YUKK'un 55. maddesinde belirlenmiştir. Ayrıca YUKK Yönetmeliği'nin 52. maddesine sınır dışı edilemeyecek bazı yabancılar dâhil edilmiştir. Bunlardan bazıları şu kişilerdir:

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)³⁴ kapsamında işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilmesi (TCK m.59),
- Terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olması,
- Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullanması,
- Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlaması,
- Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturması,
- Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşması veya vizesi iptal edilmesi
- İkamet izninin iptal edilmesi,
- İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlâl etmesi,
- Çalışma izni olmadan çalıştığının tespit edilmesi,
- Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlâl etmesi ya da bu hükümleri ihlâl teşebbüs etmesi,
- Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiğinin tespit edilmesi,
- İkamet izni uzatma başvuruları reddedilip, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmaması,
- Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğunun değerlendirilmesi.

“(e)Uluslararası koruma başvurusunu geri çeken ya da geri çekmiş sayılan yabancılardan dava hakkından feragat ettiğini ve gönüllü olarak ülkesine dönmek istediğini yazılı olarak beyan edenler.

(f)Uluslararası koruma başvurusunu geri çeken ya da geri çekmiş sayılan yabancılardan dava hakkından feragat ettiğini yazılı olarak beyan eden ve Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye’de kalma hakkı bulunanlar.

(g) Mahkemece kesin karar verilene kadar, uluslararası koruma başvuru sahiplerinden kabul edilemez başvuru ve hızlandırılmış değerlendirme çerçevesinde yargı yoluna başvuranlar”.

³⁴ Resmî Gazete Tarihi 12.10.2004, Sayısı 25611.

Terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi, kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturan yahut uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilen uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınır dışı etme kararı alınabilir (YUKK m.54/2)³⁵. Bu hüküm uyarınca uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi yabancıların bu sebeplerin varlığı hâlinde sınır dışı edilip edilmeyeceği konusunda idareye takdir yetkisi verilmiştir.

Bu hukukî gerekçelerinin yanında uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilen ve haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye’de kalma hakkı bulunmayan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır (YUKK m.54/1/i).

Bu noktada geçici korumadan yararlanan yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin ayrı bir düzenleme YUKK kapsamında yer almamaktadır. Ancak kanımızca ayrı bir düzenlemenin olmaması bu kişilerin Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kamu düzenini ve kamu güvenliğini ihlâl ettiği veya idarî yükümlülöklere aykırı davranmaları durumunda dahi sınır dışı edilmeyecek yabancılardan oldukları şeklinde yorumlanmamalıdır³⁶. Geçici koruma altına alınan bir yabancı, geçici koruma statüsünün niteliğine uygun olan YUKK m.54’te belirtilen sebeplerin varlığı hâlinde Türkiye’de bulunma sebebi fark etmeksizin sınır dışı edilebilmelidir. Ancak uluslararası koruma başvurusunda bulunan, uluslararası korumadan yararlanan ve geçici korumadan yararlanan kişiler hakkında sınır

³⁵ Ayrıca bkz. YUKK Yönetmeliğinin 92/4. maddesi: “Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden kamu düzeni ve kamu güvenliği için tehlike oluşturanlar hakkında da sınır dışı etme kararı alınabilir”.

³⁶ Doktrinde yer alan görüşler için bkz. Çelikel ve Öztekin Gelgel (n 19) 131-132; Ekşi (n 11) 82; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 32) 117; Ayşe Yasemin Aydoğmuş, ‘Türk Hukukunda Geçici Korumadan Yararlananların Sınır Dışı Edilmesi’ (2017) 37 (2) Public and Private International Law Bulletin 141, 154 vd; Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası 2014/13044, Karar Tarihi 11.11.2015; H. Akif Karaca, ‘Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri’ (2018) 37 (2) Uludağ Journal of Economy and Society / B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 141, 141-166.

dışı edilme kararı verilmişse, idare “geri gönderme yasağına” uygun hareket etmelidir. Geri gönderme yasağı, YUKK’un 4. maddesinde ve Geçici Koruma Yönetmeliğinin 6. maddesinde önemle hüküm altına alınmıştır³⁷. Şöyle ki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tâbi tutulacağı veya ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti yahut siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.

Sınır dışı etme kararı Göç İdaresi Başkanlığı’nın talimatı üzerine veya re’sen valiliklerce alınır (YUKK m.53/1). Sınır dışı etme kararında, yabancının doğrudan sınır dışı edileceği yahut Türkiye’yi terke davet edildiği veya idarî gözetim ya da alternatif yükümlülüklerden birinin uygulanması hususlarından biri yer alarak ilgiliye tebliğ edilir (YUKK Yönetmelik m.56/2).

Yetkili makamlar sınır dışı etme kararında, on beş ile otuz gün arasında süre tanıyarak bazı yabancıları terke davet edebilirler (m.56/1) ve bu kararı 48 saat içinde almalıdırlar (YUKK Yönetmelik m.53/1). Türkiye’den çıkış için süre tanınan kişilere, Çıkış İzin Belgesi verilir (YUKK m.56/2). YUKK’un 56/1. maddesi uyarınca kaçma ve kaybolma riski bulunanlara, yasal giriş veya yasal çıkış kurallarını ihlâl edenlere, sahte belge kullananlara, asılsız belgelerle ikamet izni almaya çalışanlara veya aldığı tespit edilenlere, kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlara bu süre tanınmamaktadır. Ayrıca terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olan yabancılar da terke davet edilmezler (YUKK Yönetmelik m.58/1).

³⁷ Geri gönderme yasağı hakkında 1951 Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme’nin 33. maddesi şu şekildedir:

“Sınır dışı veya iade etme yasağı

1. Hiçbir Âkid Devlet bir mülteciyi, ırkı, dini, vatandaşlığı, muayyen bir içtimai zümreye

mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat veya hürriyetinin tehdit edileceği ülkelerin hudutlarından her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez.

2. Bununla beraber, bulunduğu memleketin emniyeti için tehlikeli sayılması hususunda ciddi sebepler mevcut olan veya bilhassa vahim bir cürümden dolayı katılmış bir hükümle mahkûm olduğu için mezkûr memleket topluluğu için bir tehlike teşkil eden bir mülteci işbu hükümden istifadeyi talep edemez”.

Öte yandan ilgili yabancı, hakkında önceden verilen idarî gözetim kararı valilik veya sulh ceza hâkimi tarafından sonlandırılmışsa, hakkında yurtdışına çıkışını engelleyen bir mahkeme kararının bulunmaması kaydıyla Türkiye'yi terke davet edilir (YUKK Yönetmelik m.58/4).

N. Sınır Dışı Etme Kararıyla Birlikte Alınan İdarî Gözetim Kararı

Sınır dışı etme kararıyla birlikte terke davet edilmeyecek ilgili yabancı hakkında idarî gözetim kararı valiliklerce alınabilir. İdarî gözetim kararının alınmasını gerektiren sebepler YUKK'un 56/1, c.2 ile YUKK Yönetmeliği m.3/bb maddesinde belirtilmiştir.

- Hakkında sınır dışı etme kararı alınanlardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan;
- Türkiye'ye giriş veya Türkiye'den çıkış kurallarını ihlâl eden,
- Sahte ya da asılsız belge kullanan,
- Asılsız belgelerle ikamet izni almaya çalışan veya aldığı tespit edilen,
- Kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan,
- İdarî yükümlülükler getirilerek idari gözetimi sonlandırılanlardan bu yükümlülüklerini yerine getirmeyen,
- Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturan yabancılar hakkında idarî gözetim kararı alınmaktadır.

Yetkili makamlar, idarî gözetim kararını, 48 saat içinde almalılardır ve bu kişiler sınır dışı edilinceye kadar Kanunda öngörülen süreye uygun olarak geri gönderme merkezinde³⁸ tutulurlar (YUKK m. 57/2; YUKK Yönetmelik m.53/1). Bu merkezlerde idarî gözetim süresi altı aydır; ancak yabancı sınır dışı edilme işlemleri sırasında iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi veya belgeleri vermemesi nedeniyle işlemler tamamlanamamışsa altı ay daha uzatılabilir (YUKK m. 57/3).

³⁸ Geri gönderme merkezlerinin yapısı ve sağlayacağı hizmetler için bkz. YUKK m.58-59.

O. Sınır Dışı Etme ile Birlikte Alınan Alternatif Yükümlülük Kararı

Hakkında sınır dışı edilme kararı alınan yabancılardan idarî gözetim altına alınmasının gerekmediği değerlendirilmekle birlikte idarî gözetime alternatif yükümlülükler getirilebilir. Bu yabancılardan bir grup, idarî gözetim altına alınma gerekçelerini taşımalarına karşın idarî takdirle haklarında alternatif yükümlülük getirilenlerdir. Ayrıca valilikler tarafından yapılan aylık değerlendirme sonucunda idarî gözetimin devamına gerek olmadığına kanaat getirilmişse bu kişiler hakkında alternatif yükümlülükler kabul edilebilir (YUKK m.57/3). Alternatif yükümlülüklerin süresi yirmi dört ayı geçemez (YUKK m.57/A/2).

İlgili tedbirler, haklarında sınır dışı etme kararı alınan yabancılara Göç İdaresi Başkanlığının talimatı üzerine veya re'sen valilikler tarafından uygulanabilir (İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik³⁹ m.5/1). Bu yabancılar bir üst başlıkta belirtildiği üzere; haklarında sınır dışı etme kararı alınanlar; kaçma ve kaybolma riski bulunanlar; Türkiye'ye giriş veya Türkiye'den çıkış kurallarını ihlâl edenler; sahte ya da asılsız belge kullananlar, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayanlar yahut kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlardır.

Bu kişiler arasından idarî gözetim süresi dolanlar, idarî gözetim kararı alınmaksızın idarî gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tâbi tutulması uygun görülenler, Başkanlığın talimatıyla ya da re'sen valilik tarafından yapılan değerlendirme sonucunda idarî gözetimi sonlandırılanlar veya sulh ceza hâkimi kararına istinaden valilik tarafından idarî gözetimi sonlandırılanlar hakkında idarî gözetime alternatif yükümlülük yahut yükümlülükler getirilir (İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik m.6/1). Öte yandan YUKK'un 55. maddesinde belirtilen haklarında sınır dışı etme kararı alınmayacak yabancılar, idarî gözetime alternatif yükümlülüklerle de tâbi tutulmamaktadır (İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik m.6/2).

YUKK'un 57/A maddesinde öngörülen alternatif yükümlülükler şunlardır: belirli adreste ikamet etme, bildirimde bulunma, aile temelli geri dönüş, geri dönüş

³⁹ Resmî Gazete Tarihi 14.09.2022, Sayısı 31953.

danışmanlığı, kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma, teminat ve elektronik izlemedir⁴⁰. Ayrıca teminat dışında getirilen diğer alternatif yükümlülüklerle uyulmaması durumunda idarî para cezası uygulanır (YUKK m.102/1/e).

III. İDARİ MAKAMLARIN ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ KORUMA KONUSUNDA VEREBİLECEKLERİ KARARLARA KARŞI BAŞVURU YOLLARI

Uluslararası koruma ve geçici koruma, zulümden kaçan insanlara sağlanan insani koruma yollarıdır. Bu itibarla uluslararası koruma veya geçici koruma konusunda idarî makamların verdikleri kararlara karşı etkili başvuru yollarının tanınması önemlidir⁴¹. Başvurular yetkili mahkemelerce kapsamlı ve titiz bir şekilde incelenmelidir. Başvuru mercilerinin bağımsız ve tarafsız bir merci olması gerekir. Türk hukukunda esasen idare mahkemeleri ile sulh ceza hâkimlikleri başvuruları incelemeye yetkili kılınmışlardır. Başvuruların incelenmesinde ilgilinin etkin katılımının sağlanması da bir diğer önem taşıyan husustur⁴².

İdarî makamların uluslararası koruma ve geçici koruma konusunda verebilecekleri kararlara karşı başvuru yolları aşağıda yer alan tabloda gösterilmiştir. Bu tablo uyarınca idarenin verebileceği kararlara karşı ilgilinin, yasal temsilcisinin yahut avukatının başvurabileceği iki farklı yol söz konusudur. İlk yol, bazı kararlar için Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonuna yapacakları idarî itiraz yolu; diğeri ise idarî itiraz

⁴⁰ Elektronik izleme yükümlülüğü, iki şekilde uygulanmaktadır. İlki, yabancıların iletişim cihazlarına yüklenecek mobil uygulama yoluyla bildirimde bulunmaları ve konumlarının belirlenmesi; diğeri elektronik kelepçe yoluyla izlemedir. İdari Gözetim Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik m.15/2, m.16, m.17.

⁴¹ Bkz. Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi (AİHS) m. 13

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, adopted at Rome on 4 November 1950), 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. AİHS, 11 Mayıs 1994 tarihli 11 Numaralı Protokol ile değiştirilen metni, 1 Kasım 1998’de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 04.11.1950 tarihinde imzalamış ve 10.03.1954 tarih ve 6366 sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun ile kabul edilmiştir. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun, Kanun No: 6366, Kabul Tarihi 10.3.1954, Resmî Gazete Tarihi 19.03.1954, Sayısı 8662.

⁴² Sınır dışı etme kararları dolayısıyla dikkati çeken kararlar için bkz. Anayasa Mahkemesinin Yusuf Ahmed Abdelazim Elsayed (Başvuru Numarası 2016/5604, Karar Tarihi 24.5.2018, Resmî Gazete Tarihi 3.7.2018, Sayısı 30467) ve Y.T Kararı (Başvuru Numarası 2016/22418, Karar Tarihi 30.5.2019-Resmî Gazete Tarihi 9.7.2019, Sayısı 30826)

yoluna başvurmaksızın doğrudan yargı yoluna başvurulur. Yargı yolunda yetkili merciiler, kararın türüne/niteliğine bağlı olarak değişmektedir. Bazı kararlara karşı adli yargıda sulh ceza hâkimliğine; bazı kararlara karşı idarî yargı yolunda idare mahkemesine başvurulmaktadır.

	KARARLAR	BAŞVURU MERCİİ	SÜRE
İDARİ İTİRAZ	M. 64, 77, 78, 85, 86, 90	Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu	Kararın tebliğinden itibaren 10 gün içinde itiraz edilebilir.
YARGI YOLU	-Başvuru sahiplerinin idari gözetimi kararı (m.68/7)	Sulh ceza hâkimliğine	
	-İdari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiası ile başvuru		
	Kabul edilemez başvuru (m.72/3)	İdare mahkemesi (m.80/1)	Kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde başvuru yapılmalıdır. (m.80/1)
	Hızlandırılmış değerlendirme (m.79)		
	M. 64, 77, 78, 85, 86, 90	İdare mahkemesi (m.80/1)	Kararın tebliğinden itibaren 30 gün içinde başvuru yapılmalıdır. (m.80/1)
	Sınır dışı etme kararı (m.54)	İdare mahkemesi (m.53/3)	Kararın tebliğinden itibaren 7 gün içinde başvuru yapılmalıdır. (m.53/3)
	-Sınır dışı etme ile birlikte alınan idari gözetim kararı (m. 57/6)	Sulh ceza hâkimliğine	
	-İdari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla başvuru (m. 57/6)		
	Sınır dışı etme ile birlikte alınan “elektronik izleme”ye dair alternatif yükümlülük kararı (m.57/A)	Sulh ceza hâkimliğine	
	Sınır dışı etme ile birlikte alınan “elektronik izleme” dışındaki alternatif yükümlülükler dair karar (m.57/A)		
	Geçici Korumanın Haricinde Tutulma Kararı (GKY m.8)		

	Geçici korumanın sona ermesi ya idarî makam tarafından geçici koruma uygulamasının sonlandırılması veya bireysel olarak geçici korumanın sona ermesi yahut geçici korumanın iptal kararı (GKY m.11, 12, 15)	İdare mahkemesine başvurulabilir.	Kararın tebliğinden itibaren 30 gün içinde başvuru yapılmalıdır. (İYUK m. 7)
	Yükümlülüklerini Yerine Getirmeyen Geçici Korumadan Yararlananlar Hakkında Adli ve İdarî Yaptırım Kararı ile Bazı Haklardan Yararlanmalarının Kısıtlanmasına Dair Karar (GKY m.33, 35)		

A. İDARÎ İTİRAZ YOLU

YUKK'un 80/1/a maddesi uyarınca, başvuru sahibinin idarî gözetim, başvurunun kabul edilemezliği ve hızlandırılmış değerlendirme kararları dışında kalan kararlara karşı ilgili, yasal temsilcisi veya avukatı idarî itiraz yoluna başvurabilecektir. İdarî itiraz yoluyla kastedilen, ilgili kişinin yasal temsilcisinin ya da avukatının ilgili karara karşı kararın tebliğinden itibaren on gün içinde Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonuna⁴³ itiraz etmesidir (YUKK m. 80/1/a; YUKK Yönetmelik m.99/1).

İlgili, yasal temsilcisi veya avukatı, kararın tebliğinden itibaren on gün içinde, komisyona iletmek üzere, ikamet edilen yerdeki İl Göç İdaresi'ne başvurabilir. Komisyon, yargı organı değildir; sadece Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde kurulan, idarenin vermiş olduğu belirli kararlara karşı ilgililerin başvurabilecekleri itiraz makamıdır⁴⁴.

Komisyon, itiraz edilen kararı usul ve esastan 15 gün içinde incelemelidir; bu süre en fazla beş gün daha uzatılabilir (YUKK Yönetmelik m.100/1, m.100/5). İnceleme sonucunda Komisyon, iki yönde karar verebilir: İlki, başvuru sahibinin itirazını reddedebilir (YUKK Yönetmelik m.100/2/a); ikincisi, idareden verdiği kararın usul veya esas yönünden yeniden gözden geçirilmesini talep edebilir (YUKK Yönetmelik m.100/2/b). İdare tarafından gözden geçirilmenin talep edilmesi durumunda inceleme,

⁴³ Komisyon olarak anılacaktır.

⁴⁴ Mülteci Hakları Merkezi (n 29) 10.

başvuruyu ilk aşamada gözden geçiren görevliden başka biri tarafından yapılmalıdır (YUKK Yönetmelik m.100/5).

YUKK ve Yönetmelikte yer alan hükümler böyle olmakla birlikte YUKK m. 80’de idari başvuru mercii olarak gösterilen Komisyonun teşkilatını düzenleyen YUKK m. 115, 2018 yılında 703 sayılı KHK ile yürürlükten kaldırılmıştır⁴⁵. Bu durum ilk bakışta, sadece YUKK hükümlerine başvurulduğunda bir tutarsızlığa işaret eder. Anılan kanunda idarî itiraz ve Komisyon, 80. madde hükmünde mevcut olmakla birlikte Komisyonun teşkilatına dair hüküm ilga edildiğinden bu yolun mevcudiyeti tartışma konusu olabilir⁴⁶. Ancak Bakanlıkların teşkilatının ele alındığı 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin⁴⁷ 164. maddesinde Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu başlığı taşıyan bir hüküm bulunmaktadır. Üstelik Kararnamenin 164. maddesinin metni⁴⁸, yürürlükten kaldırılan YUKK m. 115 ile aynı ifadeleri ihtiva etmektedir. Dolayısıyla Komisyonun teşkilatı başka bir metinde yer almakla birlikte ilgililer belli kararlar için Komisyona itiraz yoluna başvurabilirler.

⁴⁵ 2/7/2018-KHK-703 m. 71/f. İlgili hüküm şu şekildedir: “1.maddesinde yer alan ve “İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını” ibaresi, 2. maddesinde yer alan Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını” ibaresi, 103 ila 120. maddeleri ve 123. maddesi ile eki (1) sayılı cetvel yürürlükten kaldırılmıştır”.

⁴⁶ Göç İdaresi Başkanlığının resmî web sitesinin de bu konuda açıklayıcı bilgileri ihtiva etmediği tespit edilmiştir. Bkz. <<https://www.goc.gov.tr/>> ile <<https://www.goc.gov.tr/surekli-kurullar>> Erişim Tarihi 20 Eylül 2024.

⁴⁷ Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı: 4, Resmi Gazete Tarihi 15.7.2018, Sayısı 30479.

⁴⁸ İlgili hükme göre;

- (1) Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu, Başkanlık temsilcisi başkanlığında, Adalet ve Dışişleri bakanlıklarınca görevlendirilen birer temsilci ve bir göç uzmanından oluşur. Komisyona, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği temsilcisi gözlemci olarak katılmak üzere davet edilebilir. Başkanlık merkez veya taşra teşkilatında, bir veya birden fazla komisyon kurulabilir. Başkanlık temsilcisi ve göç uzmanı iki yıl, diğer üyeler ise en az bir yıl için asıl ve yedek olmak üzere belirlenir. Komisyon başkan ve üyelerine, görevleri süresince ek görev verilmez.
- (2) Komisyonun görevleri şunlardır: a) İdari gözetim kararları ve kabul edilemez başvurularla ilgili kararlar ile hızlandırılmış değerlendirme sonucu verilen kararlar hariç, uluslararası koruma başvuruları hakkında verilen kararlar ile başvuru ve uluslararası koruma statüsü sahibi hakkındaki diğer kararlara karşı itirazları değerlendirmek ve karar vermek. b) Uluslararası korumanın sona ermesi ya da iptaline yönelik kararlara karşı itirazları değerlendirmek ve karar vermek.
- (3) Komisyonlar, doğrudan Başkanın koordinasyonunda çalışır.

B. YARGI YOLU

YUKK'un 80/1/a maddesi uyarınca, başvuru sahibinin idarî gözetimine, başvurunun kabul edilemezliğine ve hızlandırılmış değerlendirme kararlarına karşı ilgili, yasal temsilcisi veya avukatı idarî itiraz yoluna başvuramayacak; yargı yoluna başvurabilecektir.

Öte yandan başvuru sahibinin idarî gözetimi, başvurunun kabul edilemezliği ve hızlandırılmış değerlendirme kararları dışında idare tarafından verilen kararlara karşı idarî itiraz yoluna başvurulabilir olması bu kararlara karşı sadece idarî itiraz yoluna başvurulacağı anlamına gelmemektedir. İlgili, yasal temsilcisi veya avukatı, idare tarafından alınan bütün kararlara karşı yargı yoluna başvurabilirler (YUKK m.80/1/ç). Bu başlık altında idarenin almış olduğu kararların konusuna bağlı olarak, bu kararlara karşı hangi yargı yoluna başvurulacağı ele alınacaktır. Ayrıca alınan kararlara karşı bireylerin, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlâl edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkı olduğu unutulmamalıdır.

Son olarak ilgili, hakkında verilen olumsuz kararlara karşı idarî itiraz yoluna veya yargı yoluna başvurmuşsa, bu süreçler sonuçlanıncaya kadar ilgilinin Türkiye'de kalmasına izin verilir (YUKK m.80/e, YUKK Yönetmelik m.95/1). İtiraz başvurusu kişinin ikamet ve bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesini engellemeyecektir (YUKK Yönetmelik m.95/1). Ayrıca ilgili, sınır dışı, kabul edilemez başvuru ve başvurusunun geri çekilmesi veya geri çekilmiş sayılması kararlarına karşı yargı yoluna başvurması durumunda Türkiye'de kalabilmesi için kendisine ikamet izni verilebilir. Bu durumda kişinin kendisine verilecek ikamet izni türü, insanî ikamet iznidir (YUKK m.46/1/ç⁴⁹; YUKK Yönetmelik m.57/1, m.57/2, m.95/1).

⁴⁹ İnsanî ikamet izni, İçişleri Bakanlığınca belirlenen sürelerle sınırlı olmak kaydıyla ve Göç İdaresi Başkanlığının onayı alınarak valiliklerce verilir (YUKK m.46).

1. İdarî Yargı Yolu

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın⁵⁰ 125/1. maddesine göre idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. İdarenin eylem ve işlemlerin hukuka uygunluk denetimi genel olarak idarî yargının yetki alanına girer. Bu çerçevede idarenin işlemlerinin (yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile) hukuka aykırı olarak verildiği iddiasında olan ilgililer işlemi yapan idareye karşı iptal davası açabilecekleri gibi idarî eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tam yargı davası da açabilirler (2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanunu (İYUK)'nun⁵¹ m. 2/a ve b). Dolayısıyla YUKK kapsamında uluslararası koruma ve geçici koruma hakkında idare tarafından verilen kararlar da kural olarak idarî yargının yetki alanına girmektedir.

İdarî yargı yoluna başvurulması kabul edilen konularda yetkili idare mahkemesi YUKK kapsamında düzenlenmemiştir. Bu konuda verilen Danıştay Kararında, İYUK'un 32/1. maddesinin uygulanması belirtilmiştir⁵². İlgili hükme göre, *“göreve ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla bu Kanunda veya özel kanunlarda yetkili idare mahkemesinin gösterilmemiş olması halinde, yetkili idare mahkemesi, dava konusu olan idari işlemi veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir”*. Böylece YUKK kapsamında idarî işlemi tesis eden idarenin (valiliğin) bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkilidir⁵³.

a. Kabul Edilemez Başvuru Kararı (YUKK m.72/3) ve Hızlandırılmış Değerlendirme Kararı (YUKK m.79):

Bu kararlara karşı kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde yetkili idare mahkemesine başvurulabilir (YUKK m.80/1/ç). Bu başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır ve bu karar kesindir (m.80/1/d). Bu noktada üzerinde durulması gereken

⁵⁰ Resmî Gazete Tarihi 9.11.1982, Sayısı 17863 (Mükerrer).

⁵¹ Resmi Gazete Tarihi 20.1.1982, Sayısı 17580.

⁵² Danıştay 10 D., E. 2020/2171, K.2020/1429, T. 28.5.2020, <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 22 Nisan 2025. Ayrıca konuya ilişkin bkz. Mutlu Kağıtçıoğlu, ‘Sınır Dışı Etme Kararları ile Uluslararası Koruma Kapsamındaki Kararlarda İdari Yargı Denetimi’ (2023) 1 (70) Adalet Dergisi 347, 349.

⁵³ Ayrıca YUKK'un 101. maddesi uyarınca *“Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin olarak idari yargıya başvurulması hâlinde, bir yerde birden fazla idare mahkemesinin bulunması hâlinde bu davaların hangi idare mahkemesinde görüleceği Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenir”*.

konu madde metninde yer verilen “idare mahkemesinin kararının kesin olduğu” ifadesidir. Bu kararlara karşı, bölge idare mahkemesine başvurulabilecek midir? İYUK’nun 45. maddesi uyarınca “idare mahkemelerinin kararlarına karşı başka kanunlarda farklı kanun yolu öngörülmüş olsa dahi mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir” düzenlemesi yer almaktadır. Ancak burada diğer kanunlarda örneğin ilk derece mahkemesinin verdiği karara karşı temyiz yoluna başvurulmasının öngörülmesi hâlinde burada öncelikle istinaf yoluna başvurulması gerektiğinin kastedildiği kanısındayız⁵⁴.

Uygulamada idare mahkemesinin verdiği kararlara karşı bölge idare mahkemesine yapılan başvurular reddedilmektedir. Örneğin İstanbul Bölge İdare Mahkemesi’nin 2016 yılında verdiği kararda⁵⁵, davacının şartlı mülteci statüsüne başvurusu üzerine tesis edilen işleme karşı açılmış bulunan davalarda idare mahkemelerince verilen her türlü kararın kesin olduğu, temyizen veya istinaf yoluyla incelenmesine hukuken olanak bulunmadığı belirtilmiştir. Aynı yönde Bölge İdare Mahkemesi’nin 2017 yılında vermiş olduğu bir kararında, YUKK’un 79. maddesinde yer alan hızlandırılmış değerlendirme kapsamındaki uluslararası koruma başvurularıyla ilgili tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda idare mahkemesinin verdiği kararın kesin olmasına dayanarak istinaf kanun yoluyla incelemeyi hukuken uygun bulmamıştır⁵⁶. Aynı şekilde 15.12.2020 tarihinde İzmir Bölge İdare Mahkemesi de, davacının 6458 sayılı Kanun’un 79. maddesine göre hızlandırılmış değerlendirme kapsamında incelenen uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi kararının 6458 sayılı Kanun’un 80/1/d. maddesi uyarınca kesin olması gerekçesiyle istinaf yoluna başvurulmasına ve dolayısıyla da kararın hukuken incelenmesine olanak bulunmadığına karar vermiştir⁵⁷.

⁵⁴ Aynı yönde olarak bkz. Kağıtçıoğlu (n 52) 357.

⁵⁵ İstanbul BİM, 9. İDD, E. 2016/951 K. 2016/908 T. 23.12.2016 <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 18 Mayıs 2025.

⁵⁶ İstanbul BİM, 9. İDD, E. 2017/3248 K. 2017/2748 T. 26.10.2017 <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 18 Mayıs 2025.

⁵⁷ İzmir BİM, 6.İDD, E.2020/1668 K.2020/1806 T.15.12.2020 <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 18 Mayıs 2025.

Doktrinde ise, idare mahkemesinin verdiği kararlara karşı genel hüküm olan İYUK'un 45. maddesi uyarınca ilk derece mahkemesinin kararının kesin olmadığı, bu karara karşı bölge idare mahkemesine başvurulabileceği; bölge idare mahkemesinin kararına karşı temyiz yoluna başvurulamayacağı savunulmuştur⁵⁸.

Kanımızca kanun metnine bağlı kalınarak kararın niteliği ve ivedilikle halledilmesi gereken bir konu olması hasebiyle ilk derece mahkemesinin verdiği kararlara karşı bölge idare mahkemesine itiraz edilemeyecektir⁵⁹. Uluslararası hukukta idarî makamların verdiği kararların tarafsız ve bağımsız bir mercie başvuru yolunun açık tutulması yeterli görülmektedir⁶⁰. Türk hukukunda da bu sağlanmıştır. Nitekim HSK'nin yayımlamış olduğu tavsiye metninde bu kararların kesin olduğu açıkça yer almaktadır. Şöyle ki,

“6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 53., 72. ve 79. maddeleri uyarınca tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda mahkemenin vermiş olduğu kararların kesin olduğunun, dolayısıyla usul kararları da dâhil bu kararlara karşı istinaf/temyiz yolunun kapalı olduğu hususunun unutulmaması, (BİM-VI/10), (EK:7/5), (EK:8/6)”⁶¹

6458 sayılı Kanun’un 53., 72. ve 79. maddeleri uyarınca tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda mahkemenin verdiği kararın kesin olduğu mezkûr Kanun’da hükme bağlanmış olduğundan, anılan maddeler uyarınca tesis edilen işlemler hakkında verilen usul kararları da dâhil tüm kararların kesin olduğunun bilinmesi (VIII/7), (EK:7/6), (EK:8/8) gerekir”⁶².

⁵⁸ Aslı Bayata Canyaş, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Kabul Edilemez Başvuru ve Hızlandırılmış Değerlendirme Kararlarının Kesinliği’ (Temmuz 2015) 6 (22) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 133, 151-153; Nuray Ekşi, ‘2014 Yılında Kabul Edilen İdari Yargıda İstinaf Müessesesinin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında Açılacak İdari Davalara Etkisi’ (2015) 1 (1) Göç Araştırmaları Dergisi 12, 36.

⁵⁹ Aynı yönde bkz. Kağıtcıoğlu (n 52) 362.

⁶⁰ Bülent Çiçekli, 6458 Sayılı Kanunla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku (6. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2016), 325

⁶¹ Hâkimler ve Savcılar Kurulu Tavsiyeler Listesi 21, 30.12.2021, <<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/301220211621idari-yargi-genel-tavsiyeleri-30122021pdf.pdf>> Erişim Tarihi 27 Haziran 2025.

⁶² ibid 58.

İçtihatlarda son dönemde yerleşmiş olan uygulama ilk derece mahkemesinin verdiği kararlara karşı bölge idare mahkemesine başvurulamayacağı yönündedir. Böylesi uygulama Anayasa ve taraf olunan milletlerarası sözleşmelerde kabul edilen etkili başvuru hakkını ihlâl etmediği kanaatindeyiz. Zira ilgililer “temel hak ihlâli” iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilme olanağına da sahip bulunmaktadır.

b. Başvuru Sahibinin İdarî Gözetimi, Sınır Dışı Etme Kararıyla Birlikte Alınan İdarî Gözetim Kararı ve Elektronik İzleme Yükümlülüğü Kararları Dışında İdare Tarafından Alınan Diğer Kararlar (YUKK m.64, 77, 78, 85, 86, 90):

Başvuru sahibinin idarî gözetimi, sınır dışı etme kararıyla birlikte alınan idarî gözetim kararı ve sınır dışı etme kararıyla birlikte alınan idarî gözetime alternatif yükümlülüklerden biri olan elektronik izleme yükümlülüğü kararları dışında kalan kararlara karşı idarî yargı yoluna başvurulabileceği mevzuatta kabul edilmiştir. Bunlar; YUKK’un 64, 77, 78, 85, 86 ve 90. maddeleridir.

Bir üst başlıkta bu kararlara karşı Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonuna idarî itiraz yoluna başvurulabileceğini belirtmiştik. Ancak kanun koyucu, bu itiraz yolunun yanında bu kararlara karşı idare mahkemesine itiraz edilebileceğini de kabul etmiştir. Şöyle ki bu kararlara karşı ilgili, yasal temsilcisi veya avukatı Komisyona başvurabileceği gibi kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde, ilgili kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı tarafından yetkili idare mahkemesine de başvurulabilir (YUKK m.80/1/ç; YUKK Yönetmelik m.101/2). YUKK Yönetmeliği uyarınca Komisyon açısından belirlenen inceleme süresi, doğrudan idare mahkemesine başvurulması durumunda idare mahkemesi açısından belirlenmemiştir. Bir diğer deyişle, idare mahkemesinin karar vermesi için herhangi bir süre sınırlaması öngörülmemiştir⁶³. Bu durumda idare hukukundaki genel sürelerle tâbi kalınacaktır. Örneğin⁶⁴ uluslararası koruma başvurusunda bulunan davacının mazeretsiz olarak bildirim yükümlülüğünü üç kez üst üste yerine getirmemesi, bilinen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini

⁶³ Mülteci Hakları Merkezi (n 29) 10.

⁶⁴ Danıştay 10. D, E. 2015/907 K. 2018/2401 T. 9.7.2018, <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 22 Nisan 2025.

izinsiz terk etmesi nedeniyle YUKK'un 77. maddesi uyarınca "başvurusunun geri çekilmiş sayılmasına" valilik tarafından karar verilmiştir. Bu kararın iptali istemiyle Manisa 1. İdare Mahkemesinin vermiş olduğu kararın bozulması talebiyle Danıştay'a başvuruda bulunulmuştur. Manisa 1. İdare Mahkemesi, "Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na" başvuruda bulunma usulünü, dava öncesi zorunlu idarî başvuru yolu olarak değerlendirmiş ve dosyanın Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne tevdiine karar vermiştir. Bu karar üzerine Danıştay, idarî itiraz yolunun Kanun'un lafzında yer alan "başvurabilir" ifadesinden yola çıkarak bir dava şartı olmayıp, ihtiyarî idarî başvuru yolu olduğunu ve davacının 30 gün içerisinde doğrudan yetkili idare mahkemesine de başvurabileceğini belirtmiştir. Sonuç olarak Komisyona itiraz edilmesi, ilgili kişinin idare mahkemesine başvuru hakkını engellemeyecek ve dava açma süresini durdurmaz (YUKK Yönetmelik m.101/3). Eğer itiraz hem Komisyona hem yetkili idare mahkemesine yapılmışsa, Komisyon önündeki değerlendirme duracaktır (YUKK Yönetmelik m.101/3).

Son olarak YUKK'un 80/d maddesi uyarınca YUKK'un 72 ve 79. maddeleri çerçevesinde mahkemeye yapılan başvuruya ilişkin verilen kararın kesin olduğu hükmüne bağlanmasına rağmen bu kararlar dışında kalan ve bu başlık altında üzerinde durduğumuz kararlara ilişkin bu ifadeye yer verilmemiştir. Buradan yola çıkılarak bu kararlara karşı yapılan başvuru neticesinde idare mahkemesi tarafından verilen kararın kesin olmadığı, idare mahkemesi kararına karşı bölge idare mahkemesine başvuru yolunun açık olduğu kanaatindeyiz. Bu durumda genel hüküm olan İYUK'un 45. maddesinde öngörülen süreye bağlı kalınacaktır.

c. Sınır Dışı Edilme Kararı

Sınır dışı edilme kararı gerekçesiyle birlikte ilgiliye, yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ edilmesinden itibaren yedi gün içinde ilgili, yasal temsilcisi veya avukatı idare mahkemesine başvurabilir ve sınır dışı etme kararını veren makama da karara itirazlarını bildirir (YUKK m.53/3, YUKK Yönetmelik m.56/3). Bahse konu madde uyarınca yargılama sonuçlanıncaya kadar ilgili hakkındaki sınır dışı etme işlemleri

durur⁶⁵. Ancak bu durumun istisnası yabancının rızasıdır. Bir diğer deyişle yabancı yargılama süreci devam ederken Türkiye’den ayrılmak isterse, davanın sonuçlanmasını beklemez.

YUKK’un 53/3. maddesi uyarınca idare mahkemesi, on beş gün içinde karar vermelidir ve mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Kabul edilemez başvuru ve hızlandırılmış değerlendirmeye ilişkin kısımda açıklamalarımızla aynı olarak Kanunun açık hükmü gereği ilk derece mahkemesinin verdiği sınır dışı edilme kararlarına karşı da bölge idare mahkemesine başvurulamayacağı kanısındayız⁶⁶.

Nitekim somut bir vakıada Afganistan vatandaşı davacının Türkiye’ye geliş amacının ekonomik kaygılardan kaynaklandığı göz önünde bulundurulmuş, YUKK’un 61, 62 ve 63. maddeleri uyarınca uluslararası koruma ölçütlerini taşımadığı, ülkesine dönmesinde hâlinde gözaltı, işkence, tutuklanma ve ölüm gibi ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalacağı konusunda somut veri bulunmadığına dayanarak uluslararası koruma başvurusu reddedilmiştir. YUKK’un 54/1. maddesine göre bu durumun, sınır dışı etme gerekçesi oluşturduğuna dayanılarak Sakarya İl Göç İdaresi tarafından sınır dışı etme kararı alınmıştır. Bu karara karşı

⁶⁵ 6458 sayılı Kanunun orijinal metninde de yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancının sınır dışı edilemeyeceği hükmüne bağlanmıştı. Bu hüküm 676 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (Resmî Gazete Tarihi 29.10.2016, Sayısı 29872) ile değiştirilerek 54. maddenin (b), (d) ve (k) bentleri uyarınca sınır dışı edilenler hakkında yargı yoluna başvurulmuş olmanın sınır dışı etme işlemlerini durdurmayacağına dair değişiklik yapılmıştır. Değişiklik, 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun (Resmî Gazete Tarihi 8.3.2018, Sayısı 30354) ile aynen tekrar edilmiştir (7070 sayılı Kanun m. 30). Belirtilen değişiklik nedeniyle sadece Anayasa Mahkemesine iki binden fazla bireysel başvuru yapılmıştır. Bunun üzerine Anayasa Mahkemesi verdiği pilot kararda (Resmî Gazete Tarihi 9.7.2019, Sayısı 30826) 6458 sayılı kanunda yapılan değişikliğin Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkını ihlâl ettiğine hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi’nin bu kararını takiben yasa koyucu 7196 sayılı Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Resmî Gazete Tarihi 24.8.2019, Sayısı 30988) ile etkili başvuruya engel olan hüküm metinden çıkarılmıştır.

⁶⁶ Aynı yönde olarak bkz. Kağıtçıoğlu (n 52) 357. Ayrıca açıklamalar için bkz. yuk. B/1/a. Aksi yönde görüşler için bkz. Cemil Güner, ‘Sınır Dışı Etme Kararı İle İlgili İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği’ (2017) 75 (1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 85, 107-109; Nedime Tuğçe Yiğit, ‘Sınır Dışı Etme Kararının İcrasının Ertelenmesi’ (2017) 25 (2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 577, 593.

Ayrıca bkz. Esra Dardağan Kibar, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi’ (2012) 11 (2) Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi 53, 71-72; Rifat Erten, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme’ (2015) 19 (1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3, 33-34.

Sakarya İdare Mahkemesinde dava açılmış; mahkemenin idarenin almış olduğu kararı hukuka aykırı bulmaması üzerine Bölge İdare Mahkemesine başvurulmuştur. Bölge İdare Mahkemesi “...6458 sayılı Kanun uyarınca tesis edilen sınır dışı etme işlemine karşı açılan davalarda idare mahkemelerince verilen kararların yukarıda belirtilen mevzuat uyarınca kesin olması nedeniyle, bu kararların istinaf kanun yoluyla incelenmesine hukuken olanak bulunmamaktadır”⁶⁷ gerekçesiyle istinaf başvurusunu reddetmiştir.

Bununla birlikte ilk derece mahkemesi olan idare mahkemesinin verdiği kararın kesin olmasını takiben ilgili kişi “temel hak ihlâli” iddiasıyla⁶⁸ Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilecektir.

d. Geçici Koruma Statüsüne İlişkin Verilen Kararlar

Bu kararlar, geçici korumanın haricinde tutulma (GKY m.8); geçici korumanın sona ermesi ya idarî makam tarafından geçici koruma uygulamasının sonlandırılması veya bireysel olarak geçici korumanın sona ermesi yahut geçici korumanın iptal (GKY m.11, 12) ve yükümlülüklerini yerine getirmeyen geçici korumadan yararlananlar hakkında adlî ve idarî yaptırım kararı ile bazı haklardan yararlanmalarının kısıtlanmasına dair (GKY m.33) kararlardır.

Bu kararlara karşı gerek YUKK gerek Geçici Koruma Yönetmeliği’nde idarî itiraz yolu ve yargı yoluna başvuru öngörülmemiştir. Böylece bu kararlara karşı mevzuatta idarî itiraz yolu açıkça düzenlenmediği için bu yola başvuru mümkün değildir. Öte yandan 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 125. maddesinde “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır” hükmü karşısında geçici koruma statüsüne ilişkin verilen kararlara karşı da yargı yoluna başvurulmalıdır⁶⁹. Dolayısıyla ilgililer “diğer idarî

⁶⁷ [İstanbul BİM, 9. İDD, E. 2020/986 K. 2020/1338 T. 24.11.2020, <https://www.lexpera.com.tr>](https://www.lexpera.com.tr) Erişim Tarihi 22 Nisan 2025.

⁶⁸ İdarî makamların YUKK kapsamında verdiği kararlar aleyhine ilgililer genellikle kişi güvenliği, aile hayatına saygı gibi temel hakların ihlâli iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmaktadır.

⁶⁹ Bu konuda YUKK m. 80 hükmünün uygulanması da önerilebilir. Zira anılan hükmü göre “Bu Kısımda yazılı hükümler uyarınca alınan kararlara karşı idarî itiraz ve yargı yoluna başvurulduğunda aşağıdaki hükümler uygulanır” denilmektedir. Geçici korumaya ilişkin 91.madde de YUKK’da Üçüncü Kısım “Uluslararası Koruma” başlığı altında yer aldığına göre m. 80 hükmü bu kişiler hakkında da uygulanabilir. Bununla birlikte gerekçe ne olursa olsun sonuç değişmeyecektir, idarî işlemlere karşı genel başvuru yolları ile YUKK’daki yollar birbirine benzemektedir.

karar ve işlemlere karşı” başvuru usulünü düzenleyen YUKK m. 80 uyarınca idare mahkemesine başvurarak iddialarını dile getirebilirler.

2. Adli Yargı Yolu

Başvuru sahibinin idarî gözetimi, sınır dışı etme kararıyla birlikte alınan idarî gözetim kararı ve sınır dışı etme kararıyla birlikte alınan idarî gözetime alternatif yükümlülüklerden biri olan elektronik izleme yükümlülüğü kararlarına karşı başvuru mercii sulh ceza hâkimliğidir. Bu hâller, kişilerin özgürlüğünü sınırlandırması nedeniyle adli yargının yetki alanına dâhil edilmiştir.

a. İdarî Gözetim Kararı

İdarî gözetim kararı, idarî gözetim altına alınma gerekçelerini ve gözetimin süresini içerecek şekilde idarî gözetim altına alınan kişiye veya yasal temsilcisine ya da avukatına yazılı olarak tebliğ edilir. İdarî gözetim altına alınan kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu ve başvuru usulleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir (m.68/4). İdarî gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idarî gözetime karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir; başvuru idarî gözetimi durdurmaz (m.68/7). Dilekçenin idareye verilmesi hâlinde, dilekçe yetkili sulh ceza hâkimine derhâl ulaştırılır. Sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir (m.68/7). Bu düzenleme uyarınca sulh ceza hâkiminin kararına karşı başvuru yolu açık değildir.

Son olarak idarî gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idarî gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabilir (m.68/7).

b. Sınır Dışı Etme Kararıyla Birlikte Alınan İdarî Gözetim Kararı

YUKK’un 57/6. maddesi uyarınca idarî gözetim altına alınan kişi, yasal temsilcisi ya da avukatı, idarî gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimine başvurulabilir; başvuru hâlinde idarî gözetim devam eder. Bu düzenleme sınır dışı etme kararına karşı itiraz edilmesi hâlinde ilgilinin sınır dışı edilmeyeceğine ilişkin hükümden farklıdır; ilgili hakkında alınan idarî gözetim kararına karşı yargı yoluna başvurulması, idarî gözetimi

kaldırmaz. Sulh ceza hâkiminin vermiş olduğu karar kesindir⁷⁰. Bu düzenleme uyarınca sulh ceza hâkiminin kararına karşı başvuru yolu açık değildir.

c. Elektronik İzleme Yükümlülüğü

İlgili hakkında sınır dışı etme kararıyla birlikte alınan idarî gözetime alternatif yükümlülüklerden biri olan elektronik izleme yükümlülüğü⁷¹ getirilmiş olabilir. Bu durumda YUKK'un 57/A/5. maddesi uyarınca elektronik izleme yükümlülüğüne tâbi tutulan yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı bu karara karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir. Bu durumda sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırmalıdır. Aynı idarî gözetim kararına itiraz durumunda, itirazın idarî gözetimi durdurmayaacağı gibi elektronik izleme yükümlülüğüne karşı itiraz edilmesi de bu idarî yükümlülüğü durdurmayaacaktır. Sulh ceza hâkimi tarafından elektronik izleme yükümlülüğünün sonlandırılmasına karar verilmesi durumunda, söz konusu yükümlülük derhal sonlandırılır; ancak, gerekli görülmesi halinde yabancı başka alternatif yükümlülük/yükümlülükler tâbi tutulabilir (İdari Gözetim Alternatif Yükümlülükler İlişkin Yönetmelik m.18/4).

Son olarak sulh ceza hâkiminin kararı kesindir. Bu düzenleme uyarınca sulh ceza hâkiminin kararına karşı başvuru yolu açık değildir.

SONUÇ

Uluslararası hukukta insanî sebeplerle kurumsallaşmış bulunan uluslararası ve geçici koruma bakımından devletlerin bu alanları düzenleme ve karar verme yetkisini haiz oldukları kabul edilmektedir. Genellikle belirtilen meselelerde idarî makamların geniş takdir yetkisinin bulunduğu da kabul edilmekle birlikte bu takdir yetkisinin

⁷⁰ Öte yandan 6458 sayılı Kanun uyarınca sınır dışı edilmek üzere idarî gözetim altına alınması için yapılan işlemler sırasında uğranılan manevi zararın tazmini istemine yönelik olduğu, istemin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında bulunmadığı, 6458 sayılı Kanunda da idarî gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimine başvurulacağı düzenlenmiş olup, aynı işlemde kaynaklanan manevi tazminat istemli davalara da adli yargı yerinde bakılacağına yönelik Uyuşmazlık Mahkemesi kararı için bkz. E.2020/651, K. 2020/684, T. 23.11.2020.

⁷¹ Bu yükümlülüğe ilişkin hükmü değerlendiren çalışma için bkz. Barış Teksoy, 'İdarî Gözetim Altına Alınan Yabancıların Elektronik Ve İletişim Cihazlarının İncelenmesine İlişkin Hükmün Değerlendirilmesi' (2020) 75 (2) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 517, 517-556.

keyfiliğe yol açmayacak şekilde düzenlenmesi ve alınan kararlara karşı ilgililere etkili başvuru yollarının sağlanmış olması gerekir.

Türk Hukukunda uluslararası koruma ve geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve yönetmeliklerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yukarıda ele alınan hükümler çerçevesinde mevzuatımızın keyfiliğe yol açmayacak şekilde söz konusu kavramları düzenlediği ve ilgililer için de başvuru yollarını sağladığı sonucuna varılabilir. Gerçek korunma ihtiyacı olan kişilerin taleplerini iletecek yetkili makamlar açıkça belirtilmiş, talepler uygun bulunmasa bile bu kararlara karşı hem idarî itiraz hem yargı yoluna başvurma yolu açık tutulmuştur. Bununla yetinilmemiş ilgilerin başvuruları sonuçlanıncaya kadar ülkede kalmaları da hüküm altına alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbulut M, ‘Geri Gönderme Merkezlerindeki Fiziki Koşullara Karşı Başvuru Yolları’ (2019) 39(1) Public and Private International Law Bulletin 1-32.
- Aydoğmuş AY, ‘Türk Hukukunda Geçici Korumadan Yararlananların Sınır Dışı Edilmesi’ (2017) 37 (2) Public and Private International Law Bulletin 141-169.
- Bayata Canyaş A, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Kabul Edilemez Başvuru ve Hızlandırılmış Değerlendirme Kararlarının Kesinliği’ (Temmuz 2015) 6 (22) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 133-167.
- Çelikel A ve Öztekin Gelgel G, *Yabancılar Hukuku* (Yenilenmiş 23. Bası, Beta Basım, 2017).
- Çiçekli B, 6458 Sayılı Kanunla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku (6. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2016).
- Dardağan Kibar E, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi’ (2012) 11 (2) Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi 53-74.
- Doğan V, Yılmaz AÇ ve Ayhan İzmirli L, *Türk Yabancılar Hukuku* (Güncellenmiş 7. Baskı, Savaş Yayınevi 2023).
- Edwards A, ‘Temporary Protection, Derogation and the 1951 Refugee Convention’ (2012) 13 Melbourne Journal of International Law 1-41.
- Erten R, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme’ (2015) 19 (1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3-51.

- Ekşi N, 'Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Korumanın Şartları, Geçici Koruma Usulü, Sağlanan Haklar ve Geçici Korumanın Sona Ermesi' (2014) 88 (6) İstanbul Barosu Dergisi 65-89.
- Ekşi N, *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda İdari Gözetim* (1. Baskı, Beta Basım 2014)
- Ekşi N, '2014 Yılında Kabul Edilen İdari Yargıda İstinaf Müessesesinin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında Açılacak İdari Davalara Etkisi' (2015) 1 (1) Göç Araştırmaları Dergisi 12-43.
- Güner C, 'Sınır Dışı Etme Kararı İle İlgili İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği' (2017) 75 (1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 85-113.
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu Tavsiyeler Listesi, 30.12.2021, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/301220211621idari-yargi-genel-tavsiyeleri-30122021pdf.pdf>, 1-83 (Erişim Tarihi 27.06.2025).
- Kağıtcıoğlu M, 'Sınır Dışı Etme Kararları ile Uluslararası Koruma Kapsamındaki Kararlarda İdari Yargı Denetimi' (2023) 1 (70) Adalet Dergisi 347-368.
- Karaca H.A, 'Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri' (2018) 37 (2) Uludağ Journal of Economy and Society / B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 141-166.
- Mülteci Hakları Merkezi, Türkiye'de İdari Gözetim Altında Tutulan Kişilerin Hakları, Sorular & Yanıtlar, Aralık 2016, 11 <https://gocmendd.org/documents/blog/post/BLGPST-1696815914/blog-post-blgpst-1696815914_1698367993.pdf> Erişim Tarihi 25.08.2024.
- Özel S, 'Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü' (2020) 17 (2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 709-734.
- Özkan I, *Göç-İltica ve Sığınma Hukuku* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2018).
- Öztürk NÖ, Mültecinin Hukukî Statüsünün Belirlenmesi (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2015).
- Öztürk NÖ, 'Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme' (2017) 66 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 201-261.
- Sirmen S, 'Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar' (2009) 67 (3) Ankara Barosu Dergisi 29-45.
- Teksoy B, 'İdarî Gözetim Altına Alınan Yabancıların Elektronik Ve İletişim Cihazlarının İncelenmesine İlişkin Hükmün Değerlendirilmesi' (2020) 75 (2) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 517-556.

Yiğit NT, ‘Sınır Dışı Etme Kararının İcrasının Ertelenmesi’ (2017) 25 (2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi 577-615.